

NACKA
KOMMUN

Kallelse/föredragningslista
24 mars 2022

Utbildningsnämnden

Tid: kl. 18:00-19:45

Plats: Nacka stadshus

Monica Brohede Tellström (L), ordförande

Utbildningsnämnden

1. Mötesinformation

Förslag till beslut

Sammanträde 24 mars kl 18:00 i Nackasalen. Se separat information om distansdeltagande (OBS! anmälan.)

Gruppmöten innan sammanträdet kl 17:00, majoriteten i rum Gliwice ÖF0 och oppositionen i rum Kisumu ÖF0.

Politisk beredning måndag den 21 mars kl. 16.30. Digitalt via Teams, länk skickas till berörda.

2. Upprop

3. Justering

4. Fastställande av föredragningslista

5. Studie om särskilt begåvade elever (UBN 2022/39)

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden noterar informationen till protokollet.

6. Uppföljning av elever med stora behov av särskilt stöd och av elever med låga resultat i lågstadiet (UBN 2022/37)

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden noterar informationen till protokollet.

7. Huvudmännens synpunkter på hur det är att bedriva verksamhet i Nacka (UBN 2022/24)

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar att notera informationen till protokollet.

8. Politikerinitiativ Trygg skolmiljö (UBN 2022/29)

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar ge utbildningsenheten i uppdrag att återkomma till nämnden med en sammanställning gällande skolors trygghetsarbete utifrån de frågor som tas upp om en trygg skolmiljö i politikerinitiativet. Politikerinitiativet är därmed färdigbehandlat.

Utbildningsnämnden

9. Remiss - Detaljplan för Henriksdalsbacken delar av fastigheten 37:11, Nacka kommun (UBN 2022/26)

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar att anta yttrandet över detaljplan för Henriksdalsbacken delar av fastigheten 31:11, Nacka kommun.

Utbildningsnämnden förklarar paragrafen omedelbart justerad.

10. Politikerinitiativ Sommarspråskola (UBN 2022/58)

11. Anmälningar (UBN 2022/16)

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden noterar handlingarna till protokollet.

12. Delegationsbeslut (UBN 2022/15)

13. Övriga frågor

Förslag till beslut

Information med anledning av situation i Ukraina, betydelsen av massflyktdirektivet, mm.

Studie om särskilt begåvade elever

5

UBN 2022/39

2022-02-24

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN 2022/39

Studie om särskilt begåvade elever

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Utbildningsenheten har på utbildningsnämndens uppdrag beställt en studie som kan bidra till skolors arbete med att utmana och stimulera särskilt begåvade elever och andra elever som lätt uppnår kunskapskraven. Studien, som genomfördes av doktorand Åsa Melander, inriktar sig på hur Nackaelever som hör till denna gruppupplevt sin grundskoletid. En del jämförelser görs i Nackastudien med det som framkom i Melanders bok ”Skola och begåvning”. Melander konstaterar att majoriteten av Nackaeleverna verkar nöjda eller mycket nöjda med sina grundskoletid. Kritiken som framförs av Nackaeleverna är förhållandevis mild. I intervjuerna som ingår i ”Skolan och begåvning” var det en större variation om hur studenterna upplevt sin skolgång.

Utbildningsenheten har även genomfört ett seminarium på temat särskilt begåvade elever. Seminariet riktade sig till nämndledamöter, skolledning, elevhälsan och annan personal inom skolan som kommer i kontakt med denna elevgrupp. Ämnet var också med i utbildningsenhetens resultatdialoger med rektorerna och i en enkätundersökning till rektorer.

Ärendet

Vid utbildningsnämndens sammanträde den 17 september 2020 beslutade nämnden att ge utbildningsenheten i uppdrag att ta fram en studie som kan bidra till skolors arbete med att utmana och stimulera särskilt begåvade elever och andra elever som lätt uppnår kunskapskraven. Bakgrunden till beslutet var att det inkommit såväl ett politikerinitiativ som ett medborgarförslag som bland annat föreslog att utbildningsnämnden skulle ta fram en handlingsplan för hur särskilt begåvade elever i kommunen ska identifieras och få sina behov uppfyllda, anordna kunskapsdagar och utvärdera arbetet med denna elevgrupp.

Utbildningsnämnden noterade till protokollet att det är skolhuvudmannen som ansvarar för att utreda behov av en för huvudmannens skolor gemensam handlingsplan och fortbildning för personalen. Utbildningsnämnden noterade också att nämnden inom ramen för sitt övergripande ansvar för uppföljning och utvärdering redan följer upp elevers måluppfyllelse och resultatutveckling samt att rektor ansvarar för uppföljning av varje elev och att utvärdera olika insatser för elever.

Utbildningsnämnden beslutade också vid sammanträdet att ge utbildningsenheten i uppdrag att ta fram en studie som kan bidra till skolors arbete med att utmana och stimulera särskilt begåvade elever och andra elever som lätt uppnår kunskapskraven. Utbildningsenheten uppdrog åt Åsa Melander, som är doktorand vid University of Roehampton, att göra en studie som visar på denna elevgrupps erfarenheter från Nackas grundskolor, studien bifogas denna tjänsteskrivelse.

Utifrån utbildningsnämndens ansvarsområde har utbildningsenheten även undersökt hur rektorerna ser på arbetet med särskilt begåvade elever genom att

- Utforma en enkät till grundskole- och gymnasierektorer våren 2021
- Särskilt ta upp ämnet med grundskolerektorerna i resultatdialoger hösten 2021

Utbildningsenheten anordnade också ett välbesökt digitalt seminarium på temat under hösten 2021. Målgrupp var rektorer och biträdande rektorer med personal som har kontakt med särskilt begåvade elever, elevhälsan samt utbildningsnämndens ledamöter. På seminariet föreläste Åsa Melander samt leg psykolog Johanna Stålnacke.

Studie om särskilt begåvade elever

Åsa Melander fick under hösten 2021 uppdraget att undersöka hur elever som har fått höga betyg och/eller är ”särskilt begåvade” upplevt sin skolgång i Nacka. Melander är doktorand med inriktning på skola, likvärdighet och begåvning. År 2021 publicerade hon boken ”Skola och begåvning” som bygger på intervjuer år 1995 och 2020 med två olika grupper av åtta studenter som hade haft högsta betyg i alla ämnen när de lämnade gymnasiet.

Medverkande elever i Nackastudien har dels valts ut av rektorerna, dels valts ut enbart baserat på sina höga betyg. Kriterierna för det första urvalet är inte objektiva och det senare kriteriet inkluderar även elever som inte nödvändigtvis har så lätt för sig i skolan, men som har jobbat hårt, kanske mer än många andra. Eleverna fick svara på en enkät och de som ville blev också intervjuade. Rapporten bifogas tjänsteskrivelsen.

Sammantaget konstaterar Melander att det verkar som om majoriteten av Nackaeleverna är nöjda eller mycket nöjda med sina grundskoleår i Nacka. I den intervjuundersökning

som hon genomförde år 2020 med studenterna var det klart större variation mellan hur olika personer hade upplevt sin skolgång. Melander konstaterar i bifogad rapport att:

”Den kritik som framförs av Nackaeleverna är förhållandevis mild och förslagen som ges handlar oftast om att förbättra något som fungerar rimligt. Detta gäller både faktisk stimulans från skolan och lärarna och lärarnas intresse för och inställning till begåvade elever. Bland elever i allmänhet som får goda resultat (och/eller anses vara särskilt begåvade) är det inte ovanligt att det finns större missnöje med understimulans och att skolan är för enkel. Det bör dock noteras att det är svårt att veta om man jämför exakta målgrupper i olika undersökningar eftersom det inte finns någon exakt definition på vad som menas med ’särskilt begåvad’.”

Nackas rektorer om att möta denna elevgrupps behov

Utifrån höstens resultatdialoger med grundskolerektorerna samt enkätundersökning till rektorerna framkom följande:

Grundskolans rektorer lyfter flera utmaningar med att möta denna elevgrupps behov. Det kan vara svårt att identifiera dessa elever i och med att det inte finns en entydig definition på vad ”särskilt begåvad” är. Flera rektorer uttrycker att skolans uppdrag är att möta och utmana alla elevers behov. Andra menar att det kan vara svårt att möta dessa elevers särskilda behov av utmaningar. Eleverna kan ha en särskild begåvning i ett ämne, till exempel matematik, men vara normalbegåvad i andra ämnen. Det kan då vara svårt att flytta upp eleven en eller ett par årskurser. Flera rektorer lyfter också att det kan bli en utmaning för elever att flytta upp en eller två årskurser och få sin undervisning med äldre elever. Det handlar inte bara om elevens begåvning utan också om elevens sociala mognad. De kan tappa det sociala sammanhanget med sina jämnåriga kamrater. Välfärds skolans rektorer lyfter att de innan pandemin hade ett samarbete inom organisationen för att stödja dessa elever, till exempel mer utmanande kurser efter skoltid för elever med matematisk begåvning.

Nedan följer några gymnasierektorerers kommentarer från höstens kvalitetssamtal samt enkätundersökning om särskilt begåvade elever:

- Det är inte lika problematiskt som i grundskolan i och med att eleven får större utmaningar i gymnasieskolan.
- Många av dessa elever har svårt att acceptera att gymnasieskolan bjuder motstånd och att det finns flera elever som är lika begåvade som de själva.
- Vissa elever saknar studieteknik.
- Yrkesprogrammets struktur gör det svårt för elever som vill utmanas med att studera fler gymnasiegemensamma kurser.

Utbildningsenhetens kommentarer

Elever som är särskilt begåvade kan vara svåra att identifiera – eleverna kanske inte alls presterar utifrån sin förmåga. I en nyutkommen antologi *Särskild begåvning i praktik och forskning* (Sims 2021), skriver forskare och skolverksamma om forskning och praktik om särskilt begåvade elever, från förskola till gymnasiet. Sims drar slutsatsen att ”...vi kan tappa bort dem i utbildningssystemet om vi bara pratar om undervisningsanpassningar och inte särskild begåvning.” (Se sammanfattning på Skolverkets webb [Särskilt begåvade elever behöver stimulans och samhörighet.](#))

Skolverket tillhandahåller på sin webbplats forskningsbaserat stödmaterial som bland annat handlar om att uppmärksamma dessa elever och hur undervisningen kan planeras och genomföras utifrån elevernas förutsättningar och behov, [Stödmaterial särskilt begåvade elever](#). Johanna Stålnacke, som deltog som föreläsare i seminariet i Nacka, har varit med och tagit fram materialet.

Utbildningsenheten kan konstatera att det finns grundskolerektorer som anser att det finns utmaningar med att möta den här elevgruppens behov, men det är samtidigt glädjande att majoriteten av de elever som ingick i Åsa Melanders studie har positiva erfarenheter av sin skolgång i Nackas grundskolor. Bland Nackaeleverna var det hälften som menade att de hade haft minst en lärare som hade sett deras behov av stimulans extra väl, men många menade att flera lärare hade gjort insatser för dem. Socialt sett har i princip ingen av eleverna haft några problem som skolan skulle ha kunnat göra något åt. Det finns heller inte så stora tecken på att Nackaeleverna känt sig negativt särbehandlade av lärare eller fått agera extralärare.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet har inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Ärendet i sig har inga konsekvenser för barn. Men enligt skollagen ska alla barn och elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når kunskapskraven ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Bilagor

Rapport ”Särskilt begåvade elever och elever med höga betyg: erfarenheter av Nackas grundskolor”, Åsa Melander, mars 2022

Carina Legerius
Enhetschef
Utbildningsenheten

Jill Salander
Utbildningsexpert
Utbildningsenheten

Särskilt begåvade elever och elever med höga betyg: erfarenheter av Nackas grundskolor

**Åsa Melander
Mars 2022**

Särskilt begåvade elever och elever med höga betyg: erfarenheter av Nackas grundskolor

Sammanfattning

En klar majoritet av de medverkande eleverna är nöjda med sin skolgång i grundskolan. Detta gäller den stimulans och de utmaningar de har fått: det stöd de har fått från lärare när de har blivit klara snabbt eller när de har haft behov av svårare uppgifter. Bland de medverkande eleverna finns det ingen stor problematik vad gäller att bli negativt särbehandlad, att lärare inte kan, vill eller förmår att ge svårare eller fördjupande uppgifter ibland, eller att det finns för höga förväntningar på att dessa elever ska fungera som "extralärare" eller liknande.

En del elever efterfrågar mer utmaningar, de flesta i lägre stadier (före högstadiet, eller årskurs 7). En liten minoritet menar att de fick större chanser att utvecklas under de tidigare åren än under högstadiet. Matematik står ut som ett ämne där fler har fått extra uppgifter. Exempelvis nämner flera att de fick börja med gymnasimatematik redan på högstadiet. Några som inte fick det hade önskat att få den möjligheten, andra önskar sig liknande möjligheter i andra ämnen än matematik. Ett exempel som nämns är ytterligare, fördjupande och svårare, lektioner i ett ämne för de som vill. Drygt hälften av de intervjuade gymnasieeleverna tycker att de får mer stimulans i gymnasiet.

Vid en jämförelse med en tidigare intervjustudie som rapportförfattaren utförde för sin bok "Skola och begåvning" (Studentlitteratur 2021) så finns det färre skillnader mellan hur eleverna i olika Nackaskolor har upplevt sin skolgång jämfört med den grupp studenter som intervjuades för boken år 2020. Att studenterna i studien kom från helt olika håll geografiskt är troligen en anledning, men även i ljuset av det så verkar Nackaelevernans svar mer lika varandra. De är nöjda med mycket.

Nästan alla känner press från sig själva att få bra resultat – vilket är vanligt – men knappt hälften känner press från föräldrar. Det är mer än i undersökningen med studenterna för boken, där i princip ingen kände press från föräldrar. Knappt hälften har känt socialt utanförskap för att de kan mer, eller lär sig lättare än de flesta andra, men nästan ingen har upplevt det som ett stort problem. En person kände sig alltid utanför.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Social samhörighet och trevnad	5
Svårighetsgrad på undervisningen	6
Hjälp från lärare	8
Svårare specialuppgifter och utmaningar	9
Grupparbeten	10
Vänta på andra och hjälpa andra	11
Relationer till lärare	11
Skillnad mot gymnasiet	12
Avslutande diskussion	13
Referenser	14
Appendix: Samtliga enkätfrågor och svar	16

Inledning

På uppdrag av Nacka kommun har under hösten och vintern 2021-22 en undersökning genomförts om hur elever som har fått höga betyg och/eller är "särskilt begåvade" upplever sin skolgång i Nacka. Syftet med undersökningen har varit att samla information om några sådana elevers erfarenheter av Nackas grundskolor. Skollagen föreskriver att elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. Historiskt har det varit vanligt i Sverige att sådana elever inte stöttas på ett likvärdigt sätt, ibland eftersom de ändå uppfyller målen, ibland av ideologiska skäl.

Rapportförfattaren, Åsa Melander, är doktorand med inriktning på skola, likvärdighet och begåvning. År 2021 publicerade hon boken "Skola och begåvning" (Studentlitteratur) som bygger på intervjuer år 1995 och 2020 med två olika grupper av åtta studenter som hade haft högsta betyg i alla ämnen när de lämnade gymnasiet. En del jämförelser görs i denna rapport mellan hur dessa intervjuade studenter (som då kallas "studenterna") upplevde sin skolgång på olika håll i Sverige fram till 2018, och de intervjuade Nackaelevernas erfarenheter.

Information om undersökningen skickades till samtliga rektorer för Nackas grundskolor under hösten 2021. De ombads att vidarebefordra en enkät till de särskilt begåvade elever i årskurs nio som de menade visar utomordentliga kunskaper i ett eller flera ämnen. Ett förslag var att välja ut elever som har höga betyg i alla ämnen, ett annat sätt var att välja ut elever som visat särskild begåvning för något eller några ämnen.

Begreppet "särbegåvad" eller "särskilt begåvad" är otydligt. Det har ingen exakt definition vilket ofta har lett till oklarheter vad gäller vem som eventuellt kan anses vara "särskilt begåvad". Skolverket skriver att fem procent av eleverna kan räknas som särskilt begåvade, men det finns ingen praktisk vägledning vad gäller vad som skiljer "den sjätte procenten" elever från den sista av de "fem procenten". Det finns även stor bredd i begreppet: en person som ses som "särskilt begåvad" kan vara extremt långt före andra i samma ålder, eller något före andra. Det är därför ett ibland problematiskt begrepp att använda, och en del forskare undviker det.

Det är sannolikt att även rektorerna var osäkra på hur de skulle tolka den ursprungliga frågan. Undersökningen omformulerades därför till att även direkt rikta sig till elever med högsta betyg i allt, utvalda enbart baserade på detta, utan något annat omdöme eller klassificering. Detta innebär att medverkande elever dels har valts ut av rektorerna, och dels har valts ut enbart baserat på höga betyg. Kriterierna för det första urvalet är inte "objektivt" och det senare kriteriet inkluderar även elever som inte nödvändigtvis har så lätt för sig i skolan, men som har jobbat hårt, kanske mer än många andra. I rapportens text används termen "begåvade".

I två enkäter kommenterades det att frågorna var ställda som att utgångspunkten är att om man har bra betyg så har man lätt för att lära sig i skolan. En av dem kommenterade att hen hade arbetat hårt för att få bra resultat och att det hade varit svårt. Detta illustrerar svårigheten med att undersöka hur särskilt begåvade barn har det i skolan: bra betyg behöver inte innebära att man har haft lätt för att lära eller att man skulle kategoriseras som "särskilt begåvad", men just denna undersökning hade som mål att få veta mer om erfarenheterna hos sådana elever.

Undersökningen omfattade även elever som går i Nacka gymnasium och som har gått i grundskolan i skolor i Nacka. Frågorna på enkäterna var huvudsakligen samma till båda grupper, och främst av flervalsskaraktär. Även de äldre eleverna svarade således huvudsakligen på frågor om deras erfarenheter av grundskolan, men det fanns även några frågor om gymnasiet. Samtliga enkäter innehöll även öppna rutor med möjlighet att skriva fritt.

34 svar på enkäten har inkommit, 10 från grundskoleelever och 24 från gymnasieelever. Många inkomna svar var mycket utförliga. Eleverna, 26 flickor och 8 pojkar, har erfarenheter från 8 olika grundskolor i årskurs 7-9 och en del elever har gått i ytterligare andra Nackaskolor före årskurs 6 eller 7. Det är inte ovanligt att fler flickor än pojkar svarar på liknande enkäter (i Sveriges Elevkårers nyligen genomförda gymnasieundersökning om skolpolitik 2022 kom 65 procent av svaren från flickor). I det här fallet vet vi inte hur många pojkar och flickor som blev uppmanade att svara på den, eftersom många av dem skickades direkt från respektive skolas rektor. Fler flickor än pojkar får högre betyg, vilket också har betydelse. Ingen information finns om elevernas socioekonomiska bakgrund.

Enkäten var helt anonym, men de som var villiga att även ställa upp på en intervju ombads att lämna sin e-mailadress (gymnasieelever) eller en e-mailadress till en förälder (grundskoleeleverna). 5 personer intervjuades, två grundskoleelever och 3 gymnasieelever. Intervjupersonerna valdes ut för att ge ett så brett spektrum av svar som möjligt: både pojkar och flickor, med erfarenhet av olika grundskolor och som hade skrivit ganska olika svar i enkäten. Citaten i texten kommer både från enkätsvar och intervjuer.

Den fråga som styrde undersökningen var "hur upplevs skolan och undervisningen av elever som får höga betyg och/eller är mycket begåvade, och som ofta har lätt för att lära". Målet var att få information om deras erfarenheter, och eleverna har ibland ganska olika sådana. Deras svar återges precis som de sades eller skrevs. Undersökningen är inte heltäckande eller vetenskapligt framtagen, men den kan ge kvalitativ information och ett underlag för vidare diskussion.

En kritisk kommentar inkom till kommunen, troligen från en elev, med synpunkten att elever som har det svårt i skolan borde ges mer stöd i stället för särskilt begåvade elever. Detta är inget motsatsförhållande. Alla elever ska få möjlighet att utvecklas och alla elever ska få stimulans och de stöd de behöver.

Social samhörighet och trevnad

I sammanhang där det är omstritt att lägga resurser på elever som det förefaller gå bra för bortser man ofta från att det finns sociala aspekter av att vara lite annorlunda: det är inte ovanligt att elever som det går bra för kan ha sämre social samhörighet. De flesta barn vill "passa in" och det kan innebära svårigheter att kunna mer, eller ha lättare att lära sig. Gruppträck kan vara starkt. Professor Roland S Persson skriver att begåvade personer kan bli ett hot mot ett socialt status quo (1997) och att de ofta blir ignorerade, stigmatiserade eller till och med "utkastade" från sitt sociala sammanhang (2014): nästan inga kulturer eller grupper accepterar att någon skiljer sig för mycket åt (2016). Sådana attityder kan det vara svårt för en skola att göra något åt. Olika undersökningar om begåvade barn har visat att de inte sällan har vantrivts i skolan.

En förhållandevis låg andel av Nackaeleverna uppger att de har haft några sådana problem beroende på att de kan mycket eller kan lära sig mycket. 20 av 34 menade att de sällan eller aldrig kände sig utanför av denna anledning, medan 5 "alltid" eller "ofta" kände så. 9 sa "ibland". De menar samtidigt att skolan inte skulle ha kunnat göra något åt detta.

"Att jag har känt mig utanför är inget som skolan skulle kunna göra något åt, det handlar mer om att jag inte kan jämföra mig med mina kompisar till exempel, jag kan inte säga att jag tycker att något är svårt."

"Jag har absolut känt mig utanför. Det handlar om att mina kompisar inte får så höga betyg och jag vill inte att de ska jämföra sig, så jag berättar inte vad jag får utan stöttar dem för vad de har åstadkommit."

Nästan alla är dock positiva till sin skolgång. Ingen säger sig ha blivit mobbad eller retad och flera skriver spontant att de har mått bra socialt. Nästan samtliga svarade att de "alltid" eller "ofta" tycker att det är roligt att gå i skolan: 29 av 34. Detta är en hög andel. Även i intervjuer och fri text var eleverna positiva till skolan och några kommenterade att det inte var något problem för dem att de oftast fick bättre resultat än många andra. En elev tyckte dock att det "aldrig" var roligt att gå i skolan.

"Variationen gjorde det roligt! Det finns nästan alltid någon lektion på dagen som jag ser fram emot, det kan vara en intressant genomgång om andra världskriget på historian eller att få fortsätta mitt broderi på syslöjden."

"Det var kul att folk kunde fråga om hjälp för att de visste att man nog kunde, så det var aldrig något problem att synas så."

"Visst har man en stämpel av att man är smart, 'A-barn', men det kommer väl av avundsjuka eller osäkerhet. Det påverkar en lite men inte alltid."

Generellt verkar det som att färre begåvade barn och unga idag blir eller känner sig utstötta än förut: i denna rapportförfattares undersökning med studenter på 1990-talet hade i princip samtliga känt sig retade eller mobbade ibland, medan bland studenterna som gick i skolan på 2000-talet var det ingen som hade sådana erfarenheter (i boken Skola och begåvning).

De flesta av Nackaeleverna tyckte inte heller att skolan blev tråkig för att det gick för långsamt fram. 19 av 34 elever tyckte att det "sällan" eller "aldrig" var tråkigt av den anledningen. En högre andel av gymnasieeleverna menade dock att grundskolan "ofta" eller "ibland" var tråkig för att det gick långsamt: 12 av 24.

"Det gick ofta lite långsamt fram och ibland kunde vi gå igenom samma sak lite väl många gånger."

Grundskoleeleverna uppger inte att de tycker att det har känts som ett problem att de kan mycket eller blir klara snabbt: samtliga svarar "sällan" eller "aldrig" på det.

Att eleverna till största delen känner sig hemma i ett socialt sammanhang kan ha haft betydelse för att de inte har försökt utföra uppgifter eller prestera sämre än de egentligen skulle ha kunnat. Att grupstryck kan ha stora effekter är känt. I en engelsk undersökning av elever på selektiva skolor upplevde elever som började där mindre press att inte göra bra ifrån sig jämfört med på tidigare skolor, vilket gjorde att de mätte bättre (Weeds 2013). I undersökningen med studenter från 1990-talet uppgav några studenter att de ibland inte hade gjort sitt bästa för att inte "stå ut", medan det inte var något problem bland studenterna (båda grupper i boken Skola och begåvning). Av Nackaeleverna svarade 25 av 34 att de "aldrig" eller "sällan" hade gjort något sämre än de hade kunnat, men 2 gymnasieelever svarade "ofta". 7 svarade "ibland". För flera av dem har det dock inte handlat om att inte visa att de kan något.

"Inte om det har varit något betydande men ibland har jag inte velat lägga mer tid på något. Men aldrig för att gömma mig."

Svårighetsgrad på undervisningen

Det är viktigt att man får utmaningar som passar en i skolan. Hjärnforskaren Martin Ingvar och vetenskapsjournalisten Gunilla Eldh skriver i boken Hjärnkoll på skolan (2014) att begåvade barn behöver "motiveras att anstränga sig över den genomsnittliga nivån" och att skolan riskerar att inte vara "relevant" för elever om de mest sitter av tiden. Fredrik Ullén, professor i

kognitiv neurovetenskap, menar att man har störst möjlighet att utvecklas om man koncentrerar sig på gränsen till sin förmåga (2016). Det är därför viktigt att alla barn, oavsett vad de kan, får utmaningar på rätt nivå ibland.

Just att undervisningen är för enkel sägs ibland vara en orsak till att en del elever som skulle kunna få goda resultat tappar sugen och slutar arbeta i skolan. Hur stort det problemet är råder det ingen enighet om: en del studier från USA menar att det kan röra sig om 20 procent, en fransk studie rapporterade en tredjedel, men Guez et al. (2018), som diskuterar dessa studier, menar att det finns liten evidens för att det skulle vara en så hög andel, och att det inte är något oroväckande stort problem för skolan.

I undersökningen med studenter (i boken Skola och begåvning) var det ungefär hälften som hade upplevt det som ett genomgående problem att det var för enkelt, och det är ungefär samma andel bland Nackaeleverna: 17 av 34 elever tyckte att det alltid eller ofta var för lätt i skolan. 4 elever tyckte dock sällan att skolan var för lätt.

”Jag har inte varit något underbarn och inte haft tråkigt i skolan. Jag har lärt mig allt i skolan som alla andra, men kanske har jag haft lättare att förstå allt jag lär mig på lektionerna.”

”Enligt mig var mängden av arbete i grundskolan mycket och trots att inte varje enskild uppgift var jättesvår, hittade jag alltid saker att ägna mig åt. Jag upplevde aldrig att brist på stimulans, snarare en tyngd från allt arbete som jag överpresterade på.”

”Under de tidiga åren i skolan fick jag svårare uppgifter och utvecklades mer, men det blev sämre senare, i högstadiet.”

Flera av dem kommenterar att de också har fått jobba i skolan, även om det har varit lättare för dem. ”Jag satsar mer på det” var en kommentar.

En del säger att de själva har hittat svåra uppgifter att utföra eller annat att fördjupa sig i när de har varit klara.

”Mycket i grundskolan var för lätt, men jag har inte irriterat mig på det. Ganska ofta tyckte jag det var skönt att inte lägga ner mer tid och ibland hittade jag annat att göra, jag fördjupade mig i en del saker själv.”

Det faktum att man ”kan för mycket” gjorde att en del fick svårt att hinna med att ta med ”allt” de kunde i uppgifter eller på prov. Det kan också bli ett stressmoment. ”Det handlar oftast inte om att lärandet är svårt, men det tar tid och handlar om att få med allt som jag vill ha sagt för att känna mig nöjd.” En person föreslog att det hade varit bättre med mer specificerade uppgifter, ”ange de fyra viktigaste skälen...” istället för en öppen uppgift där man kan skriva väldigt mycket.

Några elever föreslår att det skulle finnas nivågruppering i en del ämnen för att få en bättre anpassning till olika erfarenheter och kunskaper:

”Något man skulle kunna ändra är att man hade spetslektioner eller liknande för folk med goda resultat.”

”Det jag skulle vilja ändra på är att få en bättre valmöjlighet till att läsa vidare ifall det är enkelt. Dessutom tycker jag att grupper för de som tycker att det är enklare kan skapas i de ämnen som det krävs i. Dessa grupper kan hjälpa varandra och få utvecklas vidare tillsammans med en lärare.”

Nivågruppering är ett klassiskt sätt att hantera det faktum att elever lär sig olika fort och/eller kan olika mycket. I många länder är det standard i högre årskurser i skolan, men i Sverige har det inte funnits någon officiell nivågruppering sedan indelningen av matematik och engelska på högstadiet i "särskild" och "allmän" engelska och matematik försvann på 1990-talet. Den indelningen baserades på elevernas egna val, och det var inte sällan socioekonomiska faktorer som bestämde vilken variant man valde. Nivågruppering har i Sverige ofta setts som något negativt och ganska många har uppfattningen att det alltid missgynnar svagare elever. Så behöver det inte vara: olika studier har visat positiva effekter för såväl svagare elever som starkare elever. Även Skolverket skriver att nivågruppering kan "ge positiva effekter för elever på alla nivåer" (2012). Några Nackaelever skriver att undervisningen på deras skola var nivågrupperad i något ämne, så på åtminstone någon Nackaskola förekommer det idag.

Hjälp från lärare

Professor Roland S Persson menar att svensk skola länge var inriktad på att "fokusera på elevers brister" och att "avhjälpa dem" så att alla elever nådde en "acceptabel miniminivå" (2014). Fortfarande fokuserar många skolor mycket på att alla elever ska få E, och inte på att alla ska utvecklas så mycket som möjligt. Med tanke på att skolor ofta utvärderas baserat på detta kriterium så är det i någon mån förståeligt.

Man ska vara medveten om att det kan vara mycket svårt att vara lärare för 30 elever som kan ha mycket olika förutsättningar och intressen. En australisk studie (Coorey, 1998, citerad i Gross, 2006) menade att "kunskapsspännet" i en klass med åtta-nioåringar kan spänna över fem år, och då hade man ändå räknat bort de tio procent som hade högst och lägst resultat. Om det är så är det inte konstigt om fokus blir "medelnivån".

Mer problematiskt är det om lärare tycker att elever som det går bra för inte "förtjänar" någon hjälp. En amerikansk undersökning (McCoach och Siegle 2007) visade att lärare som arbetade med elever med särskilda behov (andra särskilda behov än att behöva större utmaningar) var mindre benägna att stötta åtgärder för begåvade barn. Begåvade barn i skolan diskuteras ibland som ett "elitproblem".

I undersökningen med Nackaelever var detta inte ett problem, eller ett mycket begränsat problem. Eleverna var nöjda med det stöd och den hjälp de hade fått av sina lärare. Få tyckte att de hade blivit negativt särbehandlade för att "klarade sig ändå". 28 av 34 elever menade att de "alltid" eller "ofta" fick tillräcklig hjälp; 6 av 34 sa "ibland". Av grundskoleeleverna menade 2 av 10 att de sällan fick hjälp lika snabbt som klasskamraterna, men 6 av 10 sa att de "alltid" eller "ofta" fick hjälp lika snabbt.

"Jag fick alltid hjälp från lärare och de var tålmodiga och kunde förklara när man frågade varför saker var som de var. Det gjorde att man kunde få en djupare förståelse av det som man lärde sig om och det satte sig bättre. Lärarna verkade inte tycka frågorna var särskilt jobbiga och svarade ofta med ett leende på läpparna när de såg att man var intresserad. På så sätt uppmuntrade de intresset."

"Jag har fått relevant stöd och uppmuntran från lärarna hela tiden."

"Alla lärare är bra och hjälper mig när jag behöver det. Jag får inte mindre hjälp än andra."

Svårare specialuppgifter och utmaningar

Bland elever som kan mycket och/eller behöver större utmaningar är det ganska vanligt att de skulle vilja få svårare uppgifter när de blir klara. Det är inte ovanligt att elever då får "fler uppgifter av samma slag", men utan att det blir svårare: om man kan ett moment i matematik bra så får man fler tal att lösa som handlar om samma sak, med samma svårighetsgrad. I undersökningen med studenter (boken Skola och begåvning) var möjligheten att ibland få svårare uppgifter något som efterfrågades av många.

Bland Nackaeleverna menade 13 av 34 att de "alltid" eller "ofta" fick svårare uppgifter om de blev klara före de flesta andra. Bland grundskoleeleverna var det en lägre andel: en person fick "ofta" svårare uppgifter och ingen "alltid". Bland gymnasieeleverna svarade hälften "ibland" eller "sällan".

Minst fyra kommenterar i positiva ordalag att de fick möjlighet att börja med gymnasiematematik redan i högstadiet. Några efterfrågar samma möjlighet i andra ämnen. SO och NO nämns en eller två gånger som ämnen som elever har fått svårare uppgifter i. Flera säger att de uppgifter de har fått har varit fördjupande och/eller svårare, inte "mer av samma sak". Det var inte "fler uppgifter för att ha något att göra", sa en. Flera kommenterar även att lärarna var positiva när de bad om svårare uppgifter och "blev glada och peppande om man frågade om mer".

"Jag fick jobba med gymnasieböcker, även om mycket av det är repetition också, och välja svårighetsnivå själv. Det var positivt att få välja själv och jag fick inga prov på det. Det var inte alltid svårare, men jag fick tillräckliga utmaningar och jag hade fått svårare utmaningar om jag hade bett om det."

"Jag hade velat ha svårare saker att göra, om lärarna märker att det går bra och att man vill göra mer så borde de försöka ge en det. Jag hade gärna velat börja med gymnasiematte tidigare."

Det faktum att det blev svårare i högstadiet nämns av flera som gärna hade velat få lite svårare uppgifter under de tidigare åren också.

Matematik är det ämne som nämns mest, både vad gäller att få svårare uppgifter, och som ett ämne där det kan vara enklare för lärare att erbjuda svårare uppgifter (ofta genom att man får fortsätta arbeta på egen hand). Detta är vanligt – matematik behandlas ganska ofta som ett "specialfall" och ofta när skolor funderar på särskild undervisning så börjar det med matematik. Även i undersökningen med studenterna (i boken Skola och begåvning) var det oftast matematik som nämndes och de forskningsstudier som har gjorts i Sverige handlar ofta om matematik.

Några Nackaelever kommenterar att de har lagt mycket tid på att göra uppgifter "perfekt" eftersom det inte var tillräckligt svårt, men att de skulle ha föredragit att ibland få svårare uppgifter och att det kunde räcka att de första uppgifterna var "tillräckligt bra" för att gå vidare. Några menar att det kan bli för många "basala" uppgifter och skulle föredra att det inte alltid krävdes att man gör alla "lätta" uppgifter innan man får fortsätta med något svårare. Några nämner "egna strategier" som de har haft för att göra det svårare och lära sig mer när de har tyckt att det har varit för lätt.

Det faktum att det inte enbart är de som blir klara snabbt som kan behöva svårare uppgifter tas upp av några. Några säger att de är "för petiga" men att de ändå skulle ha velat ha svårare saker att göra.

En person kommenterar nivågruppering. "Det ledde till att de som satsade lika högt som jag själv hamnade i samma grupp. Det underlättade lektionstiden som inte blev störd lika ofta. Jag hoppas att inte lägre presterande elever missgynnades av det."

Tre personer framförde kritik mot att de inte hade fått mer anpassade uppgifter: "Ibland känns det som att vi som behöver en utmaning glöms bort och att man tar till första bästa reservplan för att fördriva tiden för oss. Jag hoppas att det kan förbättras."

"I matematiken fick jag en extrabok att arbeta i, men var tvungen att lära mig på egen hand för att läraren var tvungen att hjälpa de som inte klarade den vanliga matematiken. Den boken jobbade jag mig igenom relativt fort ändå men istället för att få ännu mer utmanande material hjälpte jag mina klasskamrater istället, som en extralärare. I efterhand önskar jag verkligen att jag hade fått mer utmanande uppgifter."

"Jag tycker inte att det är rätt att man ska sitta och traggla med uppgifter som är lätta enbart för att lärarna inte kommer på något mer utmanande eller enbart för att det tar tid. Alla borde ha rätt till utmaning oavsett hastighet (inom rimliga gränser), det behöver inte alltid vara den som blir klar långt före alla andra som behöver utmaning."

Grupparbeten

Det är vanligt att elever som det går bra för och som är ambitiösa inte gillar grupparbeten. I en engelsk studie konstaterades det att många lärare menar att begåvade barn tycker om att arbeta i grupp, medan eleverna själva föredrog att arbeta ensamma (Stephen och Warwick, 2015). Det kan innebära att man får arbeta långsammare och/eller mindre ambitiöst än man vill. I intervjuerna med studenter på 1990-talet och 2000-talet (för boken Skola och begåvning) så var det fler som gick i skolan på 80-90-talen än på 2000-talet som hade liknande dåliga erfarenheter av grupparbeten. Idag är pressen på betyg kanske större än den var på 90-talet och flera Nackaelever nämner som en anledning till att de inte gillar grupparbeten att det också innebar "gruppbetyg".

"Som överpresterande blev jag satt i grupparbeten med elever som behövde mer stöd i skolan och det upplevde jag var en orimlig förväntan på mig som elev att hjälpa dem."

"Det som jag kan tycka kunde varit bättre var att de inte hade placerat mig i grupparbeten med 'sämre' elever. De resonerade nog att jag kunde hjälpa eleverna att bli bättre men då vi ofta fick gruppbetyg drog detta ned mina resultat och det blev mycket stress för mig själv då jag fick göra det mesta. Jag tycker därför inte att gruppbetyg passar i grundskolan men detta kanske endast var ett problem för mig då jag hade mycket höga ambitioner."

"Jag tycker att konceptet grupparbete är bra och jag uppskattar det i gymnasiet då de flesta är motiverade men i grundskolan är det sämre, jag har väldigt ofta behövt göra allt jobb medan de andra suttit och pratat och gjort annat under lektionen. Detta leder alltså till att gruppmedlemmarna får betyg gratis, tack vare att jag gjort allt jobb."

Vänta på andra och hjälpa andra

I undersökningen med studenter (i boken Skola och begåvning) var det fler personer som gick i skolan på 80-90-talen än på 2000-talet som ibland blev tillsagda att vänta på andra eller ombedda att hjälpa andra om de är klara. Det är vanligt att elever har irriterats över det. Bland Nackaeleverna var det få som hade fått vänta på andra innan de fick fortsätta: 27 av 34 sa att det hände "sällan" eller "aldrig".

"Några gånger har jag blivit klar tidigare än andra. Det negativa med detta har varit att vissa lärare ibland har utnyttjat det genom att säga, 'gå runt och hjälp dina klasskamrater', vilket är något jag inte alltid uppskattat."

För grundskoleeleverna var det inget stort problem att de blev ombedda att hjälpa andra: 6 säger att det hände sällan, 4 att det aldrig hände.

"Det hände mer när jag var yngre att jag fick hjälpa andra, men jag har alltid velat hjälpa andra. Om jag kan något så lär jag mig ännu bättre om jag lär ut det så det är bra inlärning att traggla med andra, det var inget problem för mig men jag vet att en annan person med höga betyg i min klass tyckte det var jobbigare. Det är förstås inte bra om läraren formellt ber en vara extralärare, så det är bra om de frågar om man tycker det är ok."

Även en gymnasieelev säger att hen hjälpte andra en hel del, både i lågstadiet, och i matematik och språk i synnerhet i högstadiet, men det var inte något negativt.

Relationer till lärare

En stor majoritet av eleverna är mycket nöjda med sina lärare och skriver utförligt om hur de har fått hjälp, stöd och utmaningar. Även i intervjuerna med studenter (boken Skola och begåvning) pratade många om att de hade haft goda relationer till lärare. Av Nackaeleverna så var det många som hade någon speciell lärare som de tyckte såg deras behov extra väl: 17 av 34, medan 9 av 34 inte vet eller inte har svarat. En person som inte upplevde att hen hade någon särskild relation till någon lärare menar att det hade varit samma för alla.

"Jag gillade mina lärare och de olika alternativen som lärarna erbjöd vid undervisning. Flera lärare kom med glatt humör varje dag och inspirerade mig."

"Mina skolor hade kompetenta lärare och jag lärde mig allt det man ska i grundskolan. I gymnasiet mäter sig min utbildning bra med de som har gått i andra skolor."

"Mina lärare var engagerade, kompetenta och pedagogiska. De gav tydlig feedback som visade på vad man skulle förbättra till nästa gång, så man kunde prestera bättre. De hyllade en när man gjorde bra ifrån sig vilket motiverade en att jobba hårdare. De brydde sig om elevernas välmående."

"Jag tyckte om de flesta lärarna som undervisade (fann dem underhållande eller dyligt), på så sätt blev lektionerna roliga fastän själva innehållet sällan var särskilt stimulerande. Jag hade önskat att fler lärare lade ner lika mycket tid på de elever som var understimulerade, som de som hade det tufft i skolan."

En finsk studie (Laine 2016) visade att många lärare var ganska positiva till att differentiera undervisningen för begåvade elever, men att i vilken utsträckning elevernas behov möttes i praktiken berodde mycket på den individuella läraren.

I intervjuerna med studenter (i boken Skola och begåvning) var det några som ibland hade känt att lärare blev provocerade om de kunde svaret eller hade en "bättre lösning" på ett problem. Det var ingen av Nackaeleverna som nämnde detta som ett problem.

Ibland kan man känna press från lärare att alltid få goda resultat. Bland eleverna i Nacka var det få som upplevde det så: 8 av 34 upplevde press från lärare, medan 31 kände press från sig själva att göra bra ifrån sig. Pressen från lärare kunde yttra sig genom att de fick höra "det var inte likt dig" eller liknande om det inte gick så bra på ett prov. Lärarna hade höga förväntningar, "ibland för höga". En person sa att det inte hände så ofta, men att det var "våldigt jobbigt då".

Knappt hälften, 15, upplevde press från föräldrar, och 10 upplevde press från kompisar. Det är fler som kände press från föräldrar än i undersökningen med studenter (boken Skola och begåvning): bland dem var det ingen som kände press från föräldrarna (däremot upplevde även de press från sig själva).

"Jag tycker miljön är stressad och pressad, jag ville alltid ha bättre betyg. Men skolan eller lärarna kunde inte ha gjort något åt det, man sätter pressen på sig själv, jag känner ingen press från lärarna."

Ett par elever kommenterade att lärare kunde bli förvånade om de inte fick högsta betyg om de brukade få det. En av dem menade att läraren kunde ha högre förväntningar än hen själv. Läraren "kunde föreslå att man kunde jobba mer på något även om man hade fått B och var nöjd med det själv, som om det inte var så bra med ett B".

Två personer kommenterar att de har känt sig stressade av att ofta bli bedömda. En sa att det hade varit bra om skolan var mindre prestationsinriktad och mer "för lärandets skull", även om det hade gått bra för hen. "Jag hade velat få stöttning i att lära mig för att det är intressant, inte för ett visst betyg, då hade jag orkat mer och säkert lärt mig mer."

Ett par personer menar att de ibland har fått höra "det räcker" eller "du behöver inte lägga ner så mycket tid på den där uppgiften" på ett sätt som gjorde att de kanske kände sig lite "tillbaka-hållna".

Skillnad mot gymnasiet

De 24 gymnasieeleverna kommenterade även skillnaderna mellan grundskolan och gymnasiet. 14 av 24 tyckte att de "alltid" eller "ofta" fick mer stimulans i gymnasiet. 8 svarade "ibland" och 2 "sällan" eller "aldrig". Flera menar att det är "mycket svårare" och att de måste läsa mer, några kommenterar att de inte behövde läsa på något förut.

"Det går bra och jag får fortfarande bra resultat, men det är en annan nivå. Men jag hade en bra grundskola, jag känner mig väl förberedd. Det är mer att man måste plugga själv också nu, det var inget självklart i grundskolan, jag pluggade inte på matteprov före gymnasiet men det måste jag nu, jag läste mest igenom böckerna i SO men det är mycket högre tempo nu."

En person har känt att andra elever hade lärt sig mer i andra grundskolor och har känt sig efter i en del ämnen. Flera kommenterar också att de får mer stimulans av gymnasiet. "Nu kan jag ingenting", sa någon för att jämföra hur det kändes nu jämfört med i grundskolan vad gäller hur mycket stimulans hen fick och var "målen" sattes.

"Jag tror även att man blir mindre 'unik' i gymnasieklassen då betygsnivåerna där ofta är jämnare. Detta i sin tur antar jag är mer stimulerande och utmanande."

De här kommentarerna liknar till stor del vad de intervjuade studenterna sa i boken Skola och begåvning: att man väljer ett program där många har mer likartade intressen än i grundskolan gör helt naturligt att både möjligheten att känna samhörighet samt att få utmaningar och stimulans ökar.

Ett par elever kommenterar att de kände grundskolelärarna bättre: "Jag tyckte om att man hade närmare relationer till lärare i grundskolan. De brydde sig på ett sätt som lärare på gymnasiet inte gör." Detta är något som kan gälla alla elever och är inte specifikt relaterat till begåvning.

Avslutande diskussion

De medverkande eleverna fick frågan om vad de skulle ha velat ändra i grundskolan om de hade kunnat. Det finns få genomgående teman i deras tankar och förslagen är inte omfattande: majoriteten av eleverna är nöjda, eller mycket nöjda, med sin skolgång. En del av eleverna upplever att de fick en hel del extrauppgifter i grundskolan som var utmanande, andra önskar sig fler sådana ibland. Socialt sett har i princip inga av eleverna haft några problem som de menar att skolan skulle ha kunnat göra något åt, utan det begränsade utanförskap som någon eller några har känt ibland har primärt handlat om samhälleliga attityder eller grupstryck som slår igenom och svensk "jantelag".

En del elever kommenterar att de inte behövde repetera inför prov eller läsa mycket hemma före gymnasiet. Detta kan bli ett problem vid högre studier (gymnasium och/eller högskola). I undersökningen med studenter (boken Skola och begåvning) så menade några att det hade varit en enklare övergång till gymnasiet om de även dessförinnan hade "lärt sig plugga". Även i andra studier om begåvade barn och unga återkommer det ibland som ett tema. Några av Nackaeleverna menade att de hade bra studieteknik även om de inte hade behövt läsa mycket själva dessförinnan, och att det i gymnasiet "handlade mer om att det är så mycket att göra".

En del av de problem som inte har varit ovanliga i studier om begåvning, barn och skola finns det inte så stora tecken på bland Nackaeleverna: att aldrig få tillräcklig stimulans, att känna sig negativt särbehandlad vad gäller hjälp från lärare eller att i för hög utsträckning fungera som "extralärare".

Flera elever kommenterade att de tyckte om att höra från lärare att deras engagemang uppskattades: att lärare peppar dem att lära sig mer och när de ställer frågor. Det gjorde både att de kände sig sedda och att de fick inspiration att studera mera. Det har inte enbart med resultat att göra: det kan vara bra att få beröm för att man får goda resultat, men engagemang kan vara annorlunda. Att känna sig uppskattad av lärare har i olika studier varit en betydelsefull faktor för elever att "våga vilja" lära sig mera, medan elever som upplever sig vara ett "problem" för läraren kan tappa lusten. För Nackaeleverna verkar detta inte ha varit ett problem.

Att en enskild lärare kan göra stor skillnad för en elev som det går bra för menade studenterna i boken Skola och begåvning. Många av dem hade haft en lärare som hade gjort något extra för dem, och som hade blivit betydelsefull. Bland Nackaeleverna var det hälften som menade att de hade haft minst en lärare som hade sett deras behov av stimulans extra väl, men många menade att flera lärare hade gjort insatser för dem.

En del andra förslag som gavs av eleverna rörde primärt olika undervisningssätt, som alla elever kan ha olika uppfattningar om och som inte direkt berör temat för denna undersökning. Flera resonerar också kring det faktum att det finns elever med andra förutsättningar och att inte allt kan vara optimalt alltid. Detta gäller också när nivågruppering föreslås.

Skillnaden mellan att få "fler uppgifter av samma" och "fler uppgifter som är svårare eller djupare" är viktig. Det är en klassisk anledning för elever att kritisera det de får göra, och att det känns som "reservlösningar". Många Nackaelever betonar att de har fått svårare och djupare uppgifter, inte fler av samma sak. I synnerhet på högstadiet, och i synnerhet i matematik, har ganska många fått "extra" stimulans. Några önskar att de även tidigare hade fått möjlighet att få svårare uppgifter.

En viktig poäng framförs av de som påpekar att det inte enbart handlar om att vara snabbt klar: även elever som arbetar långsammare kan ha kapacitet att göra svårare saker, och om denna möjlighet enbart finns för "snabba" så kan man glömma bort andra elever.

Sammantaget verkar majoriteten av Nackaeleverna nöjda eller mycket nöjda med sina år i grundskolan i Nacka. I undersökningen med studenter, för boken Skola och begåvning, var det klart större variation mellan hur olika personer hade upplevt sin skolgång. Den kritik som framförs av Nackaeleverna är förhållandevis mild och förslagen som ges handlar oftast om att förbättra något som fungerar rimligt. Detta gäller både faktisk stimulans från skolan och lärarna och lärarnas intresse för och inställning till begåvade elever. Bland elever i allmänhet som får goda resultat (och/eller anses vara särskilt begåvade) är det inte ovanligt att det finns större missnöje med understimulans och att skolan är för enkel. Det bör dock noteras att det är svårt att veta om man jämför exakta målgrupper i olika undersökningar eftersom det inte finns någon exakt definition på vad som menas med "särskilt begåvad".

Bland de Nackaskolor som det finns mer än ett fåtal svar från går det inte att hitta några direkta trender mellan skolor där elever har upplevt sin skolgång bättre eller sämre. Svaren är ganska jämnt fördelade, i den mån det finns flera. Det finns inga genomgående tillkortakommanden att peka på.

Det är fler flickor än pojkar som har medverkat, 26 flickor och 8 pojkar, så det är svårt att säga om det finns några skillnader mellan hur barn av olika kön upplever grundskolan. Baserat på insamlat material är skillnaderna små.

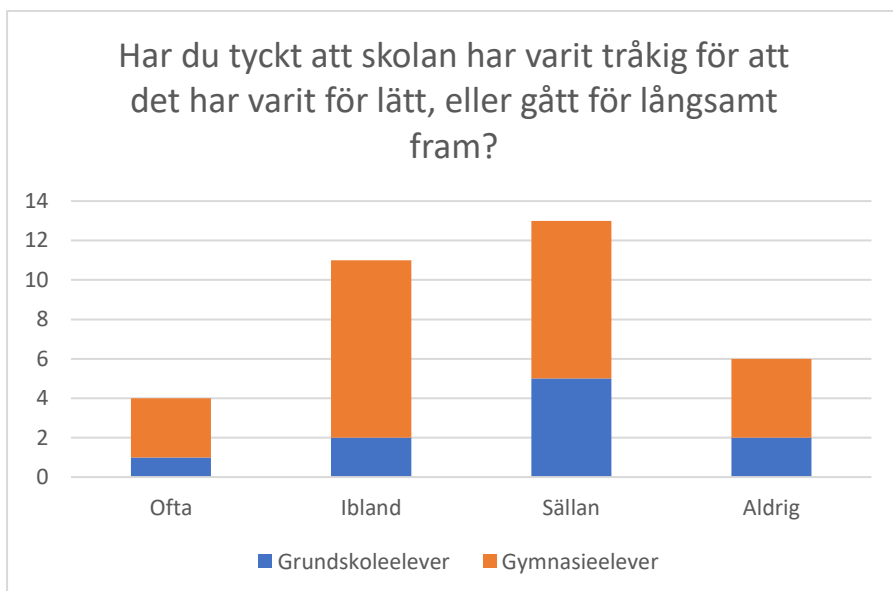
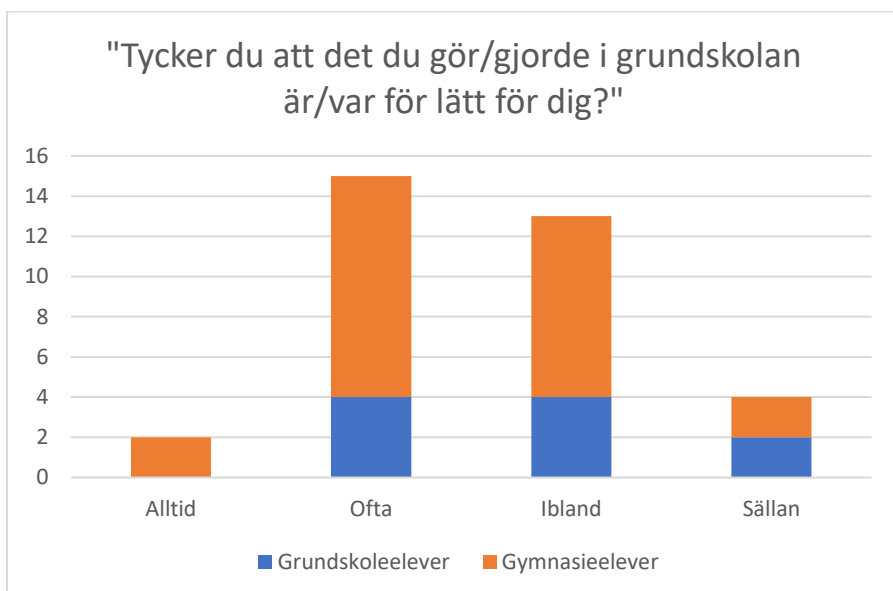
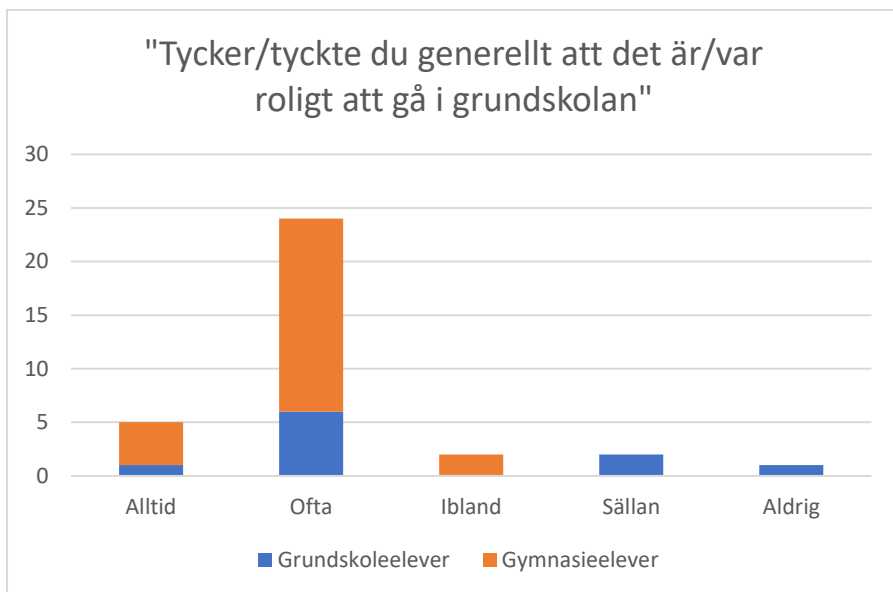
En Nackaelev sa "Jag har inte haft några dåliga upplevelser i skolan, jag har inte haft svårt att hinna med, inte varit mobbad, jag har haft lätt att komma överens med lärare, och haft kompisar och tyckt att det var kul att lära mig mycket olika saker." En sådan skolgång önskar man alla elever.

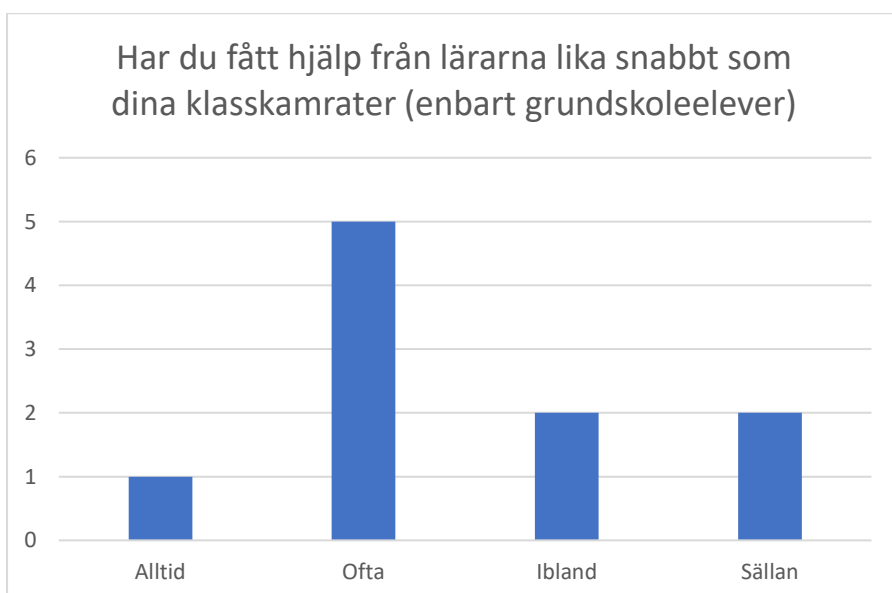
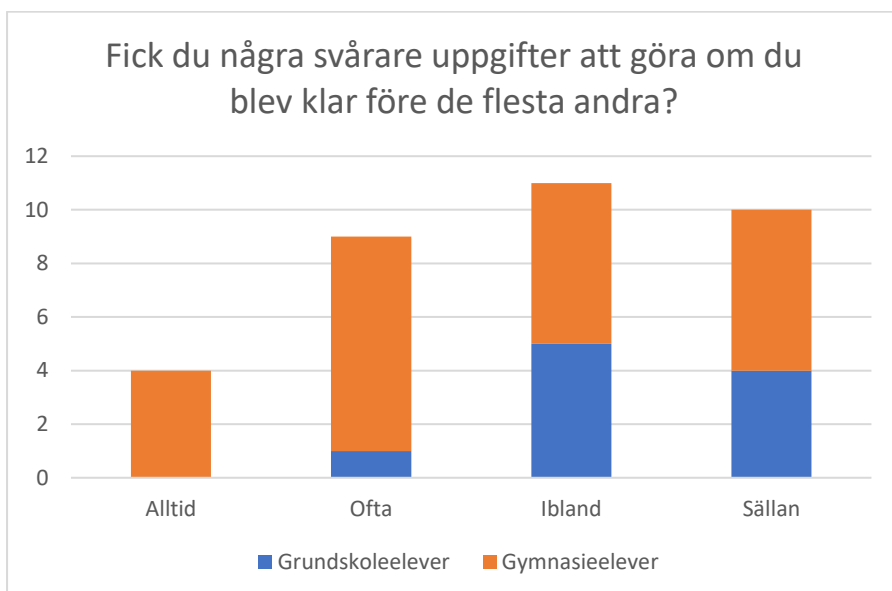
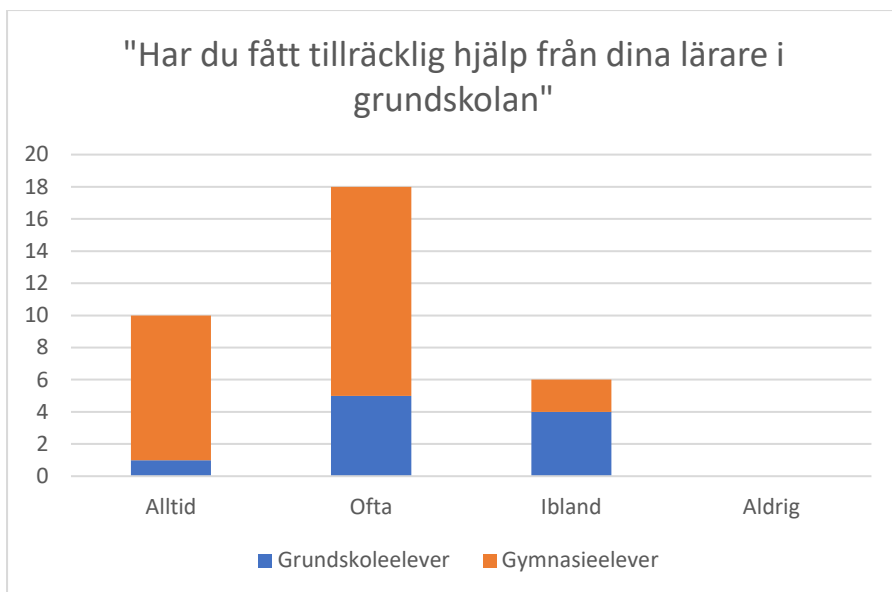
Referenser

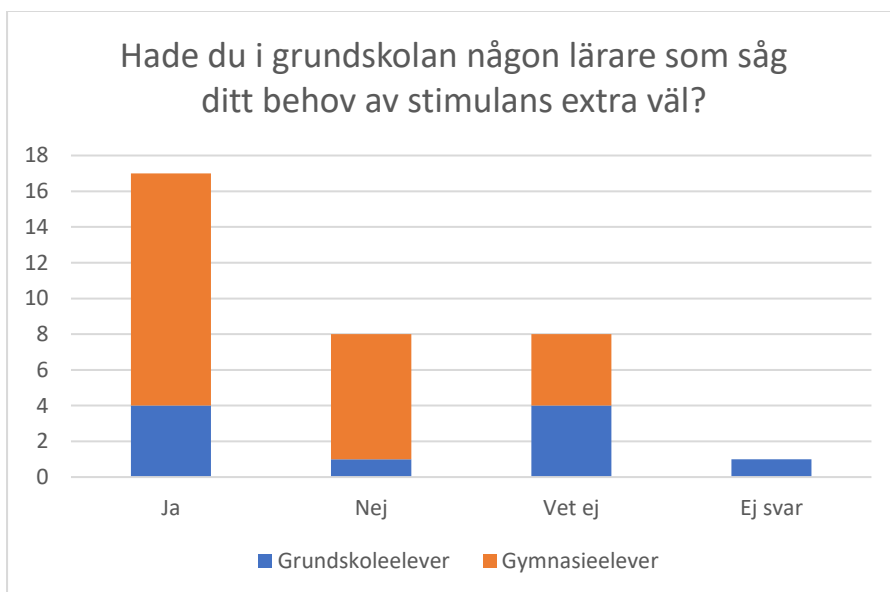
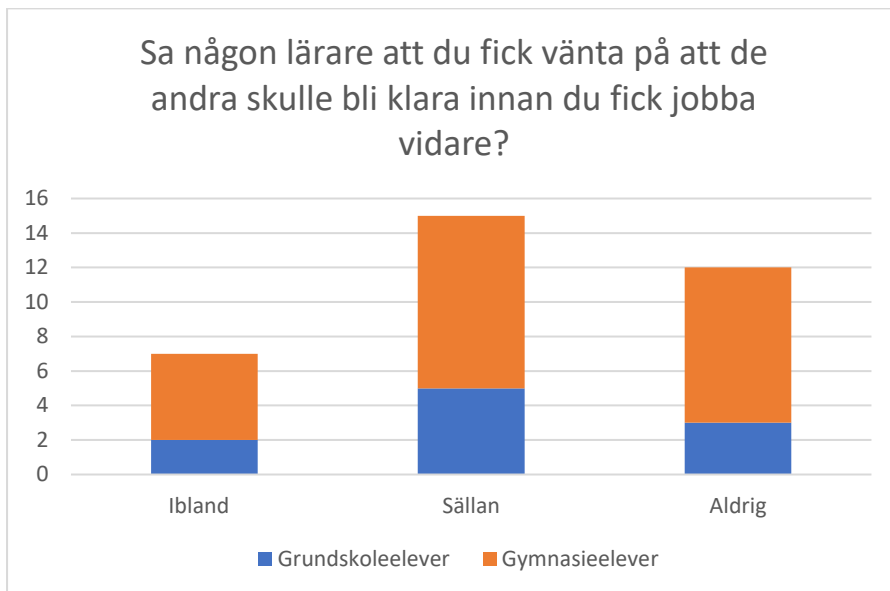
- Gross, M. U. M. (2006). To group or not to group: Is that the question? I: C. M. M. Smith (red.), *Including the gifted and talented: Making inclusion work for more gifted and able learners*, s. 119–137. Routledge.
- Guez, A., Peyre, H., Le Cam, M., Gauvrit, N. & Ramus, F. (2018). Are high-IQ students more at risk of school failure? *Intelligence* 71, s. 32-40.
- Ingvar, M. & Eldh, G. (2014). *Hjärnkoll på skolan*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Laine, Sonja. (2016). *Finnish elementary school teachers' perspectives on gifted education*. Avhandling. University of Helsinki.

- McCoach, D. B. & Siegle, D. (2007). What predicts teachers' attitudes toward the gifted? *Gifted Child Quarterly*, 51(3), s. 246–255.
- Melander, Åsa. (2021) *Skola och begåvning Intervjuer 1995-2020*. Studentlitteratur.
- Persson, Roland S. (1997). *Annorlunda Land Särbegåvnings psykologi*. Almqvist & Wiksell.
- Persson, R. S. (2014). Särbegåvning: Ett differentierat fenomen med sociala konsekvenser. *Socialmedicinsk tidskrift*, 91(2), s. 139–151.
- Persson, R. S. (2016). Human nature The unpredictable variable in engineering the future. I: D. Ambrose & R. J. Sternberg (red.): *Giftedness and talent in the 21st century*, s. 65-80. Sense Publishers.
- Stephen, Martin & Warwick, Ian. (2015). *Educating the more able student: what works and why*. SAGE Publications.
- Skolverket (2012). *Högpresterande elever, höga prestationer och undervisningen*. Rapport 379. Stockholm: Skolverket.
- Ullén, Fredrik. (2016). *Inläring, kreativitet och flow*. Föreläsning vid Växjökonferensen, Nationell mötesplats för skol- och utbildningsfrågor. 27 januari 2016.
- Weeds, John I. (2013). *Tending the tall poppy: An investigation into secondary pupils' experience of education for the highly able*. Avhandling. University of Roehampton and Kingston University.

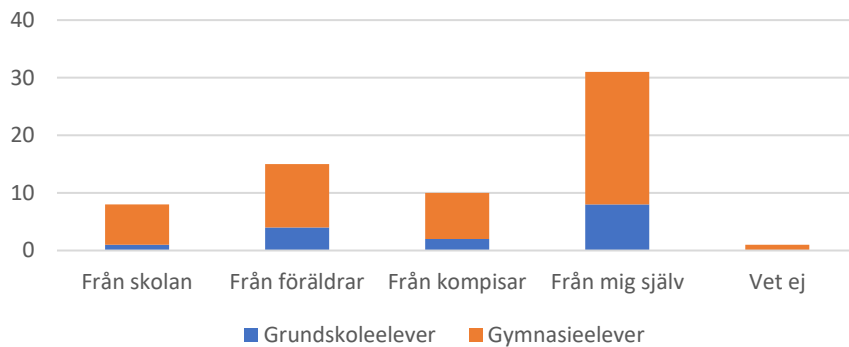
Appendix: Samtliga enkätfrågor och svar

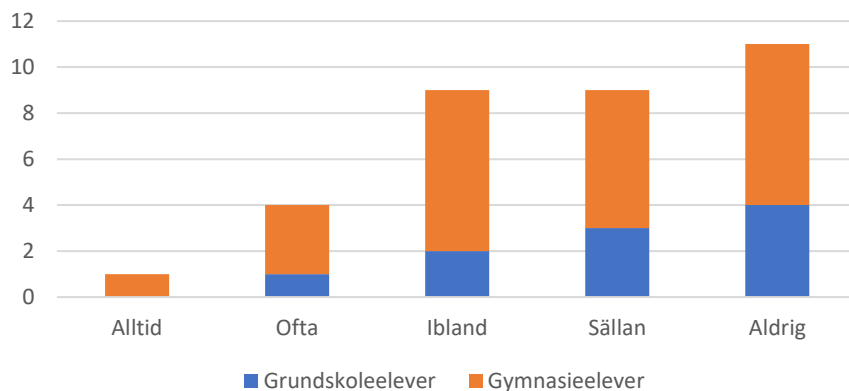

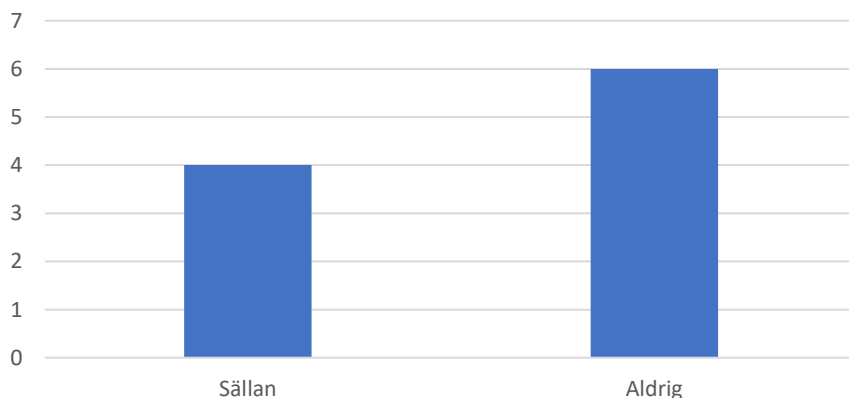
"Har du känt press från någon att du måste få bra resultat i skolan" eller "Kände du press från någon att du måste få bra resultat i grundskolan"

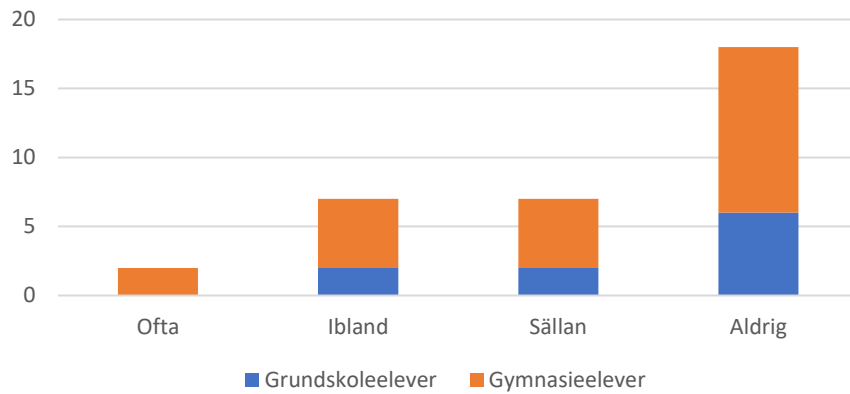
"Har du känt dig utanför i grundskolan för att du kan/kunde mer, eller lär dig lättare, än de flesta andra?"

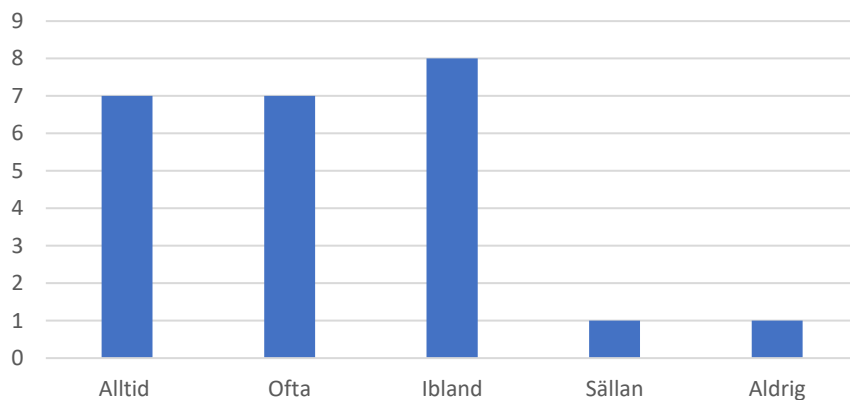
Har det någon gång känts som ett problem att du kan mycket eller att du blev klar snabbt?
(enbart grundskoleelever)

Har du någon gång valt att inte göra något så bra du kan för att det har känts jobbigt att du ofta får bra resultat?

Får du mer stimulans att lära dig mer i gymnasiet än i grundskolan? (enbart gymnasieelever)

Uppföljning av elever med
stora behov av särskilt stöd
och av elever med låga
resultat i lågstadiet

6

UBN 2022/37

2022-03-11

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN 2022/37

Uppföljning av elever med stora behov av särskilt stöd och av elever med låga resultat i lågstadiet

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Utbildningsenheten har genom resultatdialoger med grundskolornas rektorer hösten 2021 följt upp elever med beslut om särskilt stöd i form av särskild undervisningsgrupp och av elever med beslut om att gå om ett läsår. Överlag handlar det om få elever, men som ofta har omfattande behov av särskilt stöd och ibland bedöms ha svårigheter att uppnå kravnivån för grundskolan trots mycket insatser. Uppföljning har även skett av elever som inte uppnått de nationella kunskapskraven i läsförståelse i årskurs 1 respektive i ämnena svenska och matematik i årskurs 3, cirka 7 procent av eleverna i respektive årskurs.

Rektorernas beskrivning visar sammantaget att särskild undervisningsgrupp som insats inte utformas på ett och samma sätt, utan anpassas utifrån elevernas behov och att arbetssätten omprövas och utvecklas. I skolor där det inte finns elever med beslut om särskild undervisningsgrupp beskrivs ofta hög grad av individanpassningar, bland annat i form av extra undervisningstid och tillgång till speciallärare i undervisningen. Att utöka undervisningstiden genom att låta elever gå om ett läsår är mycket ovanligt. Den vanligaste analysen av vad som hade behövts för att alla elever skulle ha klarat kunskapskraven i lågstadiet handlar om mer undervisningstid.

Utbildningsenheten avser att framöver följa upp hur det har gått för elever som inte uppnått kunskapskraven i lågstadiet genom att följa deras resultatutveckling i senare årskurser.

Ärendet

I den första delen av ärendet redovisas utbildningsenhetens uppföljning av elever som har behov av en särskild undervisningsgrupp och liknande insatser läsåret 2020/21 och som har sin utgångspunkt i uppdraget till enheten i ärende UBN 2020/99.

I den andra delen redovisas utbildningsenhetens uppföljning av låg måluppfyllelse i lågstadiet, i enlighet med vad som framgår i Kvalitetsanalys 2020 (UBN 2021/16) och som kompletterar skrivelsen Uppföljning av låga resultat i årskurs 9 läsåret 2020/21 (UBN 2021/161). Med låg måluppfyllelse i lågstadiet avses elever som inte uppnått de nationella kunskapskraven i läsförståelse i årskurs 1 och elever som inte uppnått motsvarande krav i svenska och matematik i årskurs 3 läsåret 2020/21.

Med ”stora behov av särskilt stöd” avses alltså i detta ärende dels elever i behov av särskilt stöd i form av särskild undervisningsgrupp, dels elever med så stort behov av utökad undervisningstid att eleven går om en årskurs.

Resultatdialoger med rektorer

Underlag för den uppföljning som redovisas i detta ärende är utbildningsenhetens resultatdialoger med rektorer hösten 2021. Rektorer för samtliga kommunala och fristående grundskolor verksamma i Nacka kommun bjöds in till och deltog i resultatdialogerna.¹ Ofta hade rektor med sig hela sin skolledning på mötet. Inför resultatdialogen ombads rektor att skicka in viss bakgrundsinformation om skolan avseende läsåret 2020/21. Frågorna till rektorer inför samt under resultatdialogerna framgår av bilagan.

I. Uppföljning av elever med behov av en särskild undervisningsgrupp och liknande insatser

Med en elevs ”behov av en särskild undervisningsgrupp” avses här att en elev har ett beslut av rektor om särskilt stöd i form av en särskild undervisningsgrupp (3 kap 11§ skollagen). Eftersom det innebär att en elev får undervisning utanför den reguljära undervisningsgruppen anses det som en så pass ingripande insats att särskilda skäl ska föreligga.

Enligt skollagen handlar alltså särskild undervisningsgrupp om en form av särskilt stöd som elever vid alla grundskolor har rätt till om de har behov av det för att klara utbildningen. Det finns utrymme för att organisera detta i form av kungemensamma särskilda undervisningsgrupper, något som Nackas kommunala grundskolor gjorde vid tiden för utbildningsenhetens uppföljning. Grupperna kallades då ”Centrala särskilda

¹ Kunskapsresultat för läsåret 2020/21 finns även för Maestroskolan och Nacka International School (tid. Akademiska skolan). Eftersom dessa skolor upphört med sin verksamhet efter läsårets slut och därför inte kunde delta i resultatdialogerna hösten 2021 så ingår inte dessa skolor i underlaget till detta ärende.

undervisningsgrupper” (”CSU”) och var koncentrerade till några av de kommunala skolorna. Det innebär att elever med beslut om särskild undervisningsgrupp vid en kommunal skola kunde få sin undervisning i CSU-grupp vid en annan kommunal skola än där eleven hade sin skolplacering. Rektor vid den ”avsändande” skolan var då den som fattat beslut om stödinsatsen för eleven och som fortsatt ansvarade för elevens utbildning. Genom att utbildningsenheten frågat efter hur många elever på skolan som haft **beslut** om särskild undervisningsgrupp erhålls en bild av elevernas behov av denna stödinsats utan att det spelar någon roll om skolan ifråga organiserat en CSU-grupp eller inte.

Särskilda undervisningsgrupper kan också organiseras i form av resursskolor. Då handlar det om fristående skolor med tillstånd att begränsa antagningen till elever som har stora behov av särskilt stöd. I Nacka finns för närvarande inga resursskolor, men det kan noteras att det var totalt 52 elever folkbokförda i Nacka som läsåret 2020/21 gick i en fristående resursskola utanför Nacka kommun. Dessa elever ingår alltså inte i denna uppföljning, som är avgränsad till att omfatta elever i skolor verksamma i kommunen. Däremot omfattas också dessa elever av utbildningsenhetens uppföljning av tilläggsbelopp.

Med ”liknande insatser” avses i detta ärende ett beslut som innebär att en elev går om en årskurs (4 kap 5§ skolförordningen, 7 kap 13§ skollagen). Eftersom det innebär krav på att fullfölja ytterligare ett läsår i grundskolan och som regel även ett års förlängd skolplikt, så är det en typ av insats som är mycket ingripande för eleven. Beslut om en sådan insats kan tas om det bedöms vara lämpligast för eleven utifrån elevens utveckling och personliga förhållanden i övrigt.

För att en elev med placering i någon av årskurserna 1 till och med 8 ska gå om en årskurs behöver det föregås av ett beslut av rektor att inte flytta upp eleven en årskurs. Om eleven har placering i årskurs 9 krävs istället prövning av förlängd skolplikt. Sådan prövning görs i Nacka av rektor om skolan är kommunal och av utbildningsenheten om skolan är fristående.² I det senare fallet används rektors bedömning som underlag. En elev som erhållit slutbetyg från årskurs 9 har också rätt att fortsätta sin utbildning i grundskolan med upp till två år efter skolpliktens upphörande, om eleven inte klarat alla grundskolans ämnen.

Antal elever med beslut om särskild undervisningsgrupp läsåret 2020/21

Andelen elever med beslut om särskilt stöd i form av särskild undervisningsgrupp uppgick enligt rektorerna till 0,9 procent (126 elever) läsåret 2020/21. Förekomsten av stödformen ökar med elevernas ålder. Drygt hälften av eleverna med beslut om särskild undervisningsgrupp gick i högstadiet (årskurs 7-9), medan 35 procent i gruppen med

² Prövningen sker på delegation av utbildningsnämnden, eftersom det enligt skollagen är hemkommunen som ansvarar för frågan.

denna stödinsats var mellanstadieelever (årskurs 4-6) och resterande 12 procent var elever i lågstadiet (årskurs 1-3).

Beslut om särskild undervisningsgrupp fanns vid 14 av 20 skolor.³ Vid ytterligare två skolor uppgav rektor att det fanns beslut om särskild undervisningsgrupp, men i dessa fall handlade det om enskilda elever. Skolorna var små och det fanns inte fler än en elev med detta behov. Vid en skola där det inte fanns beslut om särskild undervisningsgrupp fanns istället beslut om enskild undervisning, eftersom elevernas behov i det fallet handlade om en-till-en-undervisning. Det är framförallt vid kommunala skolor som elever haft beslut om särskild undervisningsgrupp.

Antal elever med beslut om att gå om en årskurs läsåret 2020/21

Enligt uppgifterna från rektorerna i samband med resultatdialogerna var det mycket ovanligt att elever fick beslut om att gå om en årskurs – 0,2 procent (23 elever), fördelade över 14 av grundskolorna i Nacka läsåret 2020/21. Av dessa elever gick nästan hälften i lågstadiet. Minst vanligt var att elever i högstadiet fick beslut om att gå om.

Några beskrivningar av särskild undervisningsgrupp

Rektorer som har uppgett att beslut tagits om särskild undervisningsgrupp beskriver i flera fall att det är en särskild stödinsats när sammanhanget i den ordinarie klassen är för stökigt för eleven. Med ”ordinarie klass” avses här den grupp som eleven skulle ha fått sin undervisning i utan ett beslut om särskild undervisningsgrupp.

Även om en elev har beslut om särskild undervisningsgrupp betyder det inte nödvändigtvis att all undervisning ges där. Flera rektorer beskriver att insatsen kombineras på olika sätt med undervisning i den ordinarie klassen. Exempel på detta är att eleven enbart läser vissa ämnen i den särskilda undervisningsgruppen och resterande ämnen i den ordinarie klassen. Ett annat exempel är att eleverna inleder en lektion med genomgångar i den ordinarie klassen och därefter delar upp sig i mindre grupper för att arbeta där och erhålla extra stöd.

För en elev med beslut om särskild undervisningsgrupp vid en liten skola kan det i praktiken handla om enskild undervisning. Där så har varit fallet beskriver rektor att insatsen känts väldigt exkluderande för eleven och att den därför inte varit framgångsrik. Rektor beskriver i det fallet att skolan inte fortsatt med insatsen utan utvecklar mer inkluderande arbetssätt istället. Vid en annan liten skola beskriver rektor istället att den lilla skolan underlättar nödvändiga individanpassningar.

³ Skolorna inkluderar Centrumskolan som en egen skolenhet.

Rektors resultatuppföljning för elever i särskild undervisningsgrupp

Vid samtliga skolor där elever haft beslut om särskild undervisningsgrupp har rektor bedömt att resultatuppföljningen för dessa elever fungerat väl i mycket hög eller ganska hög utsträckning. Samtidigt var det vid kommunala skolor med centrala särskilda undervisningsgrupper stora skillnader i hur rektorerna beskrev resultatuppföljningen för elever i särskild undervisningsgrupp; från ett strukturerat arbetssätt och mycket frekventa uppföljningar till ett behov av mer struktur som skolan arbetar med att få till stånd.

Exempel på vad som lyfts vid mycket väl fungerande resultatuppföljning av elever i särskild undervisningsgrupp är frekventa uppföljningar på skolan, minst var fjortonde dag. En annat exempel att skollädaingen följer upp eleverna frekvent med såväl lärare som vårdnadshavare. Elevhälsoteam och specialpedagoger eller speciallärare som gör regelbundna uppföljningar beskrivs i flera fall som viktiga. Det nämns också exempel på särskilt elevhälsoteam för eleverna i den särskilda undervisningsgruppen.

Har den särskilda undervisningsgruppen lett till positiva effekter för elevernas kunskapsresultat?

Majoriteten av rektorer med elever som haft behov av särskild undervisningsgrupp uttryckte att insatsen medfört positiva effekter för eleverna, i flertalet fall i form av ökad måluppfyllelse för eleverna. Det kan handla om att elever uppnått kunskapskraven i olika ämnen i högre utsträckning, men det kan också handla om att rektor bedömer att elever haft en positiv kunskapsutveckling utan att nivån för godtagbara kunskaper uppnåtts. I några fall bedömdes positiva effekter ha uppnåtts i form av att elevens mående förbättrats eller av att närvaron i skolan ökat.

Det ges också exempel på att bra effekt har uppnåtts när arbetssättet på skolan ändrats så att eleverna fortsatt tillhöra den ordinarie klassen, kombinerat med att de går till särskilda mindre stödgrupper för viss undervisning.

Insatsen har beskrivits som ej fungerande eller negativ i fall då den särskilda undervisningsgruppen känts exkluderande för eleven eller eleven inte varit motiverad. I de senare fallen utarbetas andra typer av stödåtgärder i den reguljära gruppen istället.

Flertalet rektorer vid de skolor som under läsåret inte haft några elever med beslut om särskild undervisningsgrupp beskriver att behovet inte har funnits genom att stödinsatserna på skolan organiserats inom den ordinarie klassen, exempelvis genom att speciallärare som deltagit i undervisningen. Andra exempel är att skolan organiserat extra stödpass eller ”studygroups”, det vill säga riktad extra undervisningstid till de elever som behöver efter ordinarie lektionstid, med tillgång till specialpedagog. Indelning av klasser i mindre grupper är ytterligare ett exempel som nämns. Även användning av så kallade

”studios” – mindre grupper som elever kan ansluta till antingen utifrån vissa förutbestämda schemalagda tider eller mer flexibelt – framhölls i detta sammanhang. Även andra, enskilt riktade insatser genomförs.

Några rektorer tog upp att det är lättare att framgångsrikt tillgodose elevers stödbehov i den ordinarie klassen när det är få elever med stora stödbehov. Vilka lokaler skolan har tillgång till påverkar också förutsättningarna att hitta nya former för anpassningar utifrån olika elevers behov. Tvåläraresystem ges som exempel på vad som fungerar väl för inkludering.

Vid en skola som inte haft någon elev med beslut om särskild undervisningsgrupp har det berott på att inte heller detta mindre sammanhang har varit en tillräckligt lugn miljö. Enskild undervisning har då varit det som fungerat bäst för eleverna.

Hur beskrivs särskilda undervisningsgrupper när insatsen har bedömts ge positiva effekter?

Följande är exempel på vad rektorer lyfte fram med särskilda undervisningsgruppen i samband med att insatsen beskrivs ha varit gett positiva effekter för elever:

- En lärmiljö med färre sinnesintryck och möjlighet till vila.
- Specialpedagoger som jobbar mycket med samspelet eleverna emellan.
- Individanpassningar genom att varje elev deltar i undervisning i den ordinarie klassen när det sammanhanget passar eleven bäst. Att elever får träna sig i att ingå i det större sammanhanget. Detta underlättas av att den särskilda undervisningsgruppen organiseras i närhet till den ordinarie klassen.
- En effektivt strukturerad undervisning. Detta underlättas av att eleverna i gruppen har liknande utmaningar och att åldersspannet inte är för stort. Eleverna får då med sig de verktyg de behöver och måluppfyllelsen ökar.
- Uppföljning i elevhälsoteam.

På den specifika frågan under resultatdialogen om vad det är i upplägg och kompetenshänseende som gör att särskild undervisningsgrupp ger eleverna rätt förutsättningar lyftes bland annat följande fram:

- En anpassad lärmiljö som medför att elever med omfattande svårigheter mår bra av det lilla sammanhanget, kombinerat med uppföljning av specialpedagog nära gruppen samt lärare som prövar och omprövar att arbetssätt fungerar.
- Samverkan med lärarna i såväl praktisk-estetiska som teoretiska ämnen, så att likvärdighet skapas inom skolan. Mycket stöd av specialpedagog till lärarna i gruppen.
- En tydlig undervisningsstruktur som efterliknar den ordinarie undervisningen.
- Utbildad personal som är med eleverna hela tiden och ämneslärare som kommer till elevernas klassrum istället för tvärtom.
- Den lugna arbetsmiljön. Kompetent personal som får regelbunden handledning av kurator. Speciallärare. Mycket formativ bedömning.

Vad ligger bakom beslut att gå om en årskurs och leder insatsen till förbättrade kunskapsresultat enligt rektorena?

Exempel på vad rektorer tar upp som skäl till ett beslut om mer undervisningstid genom att gå om en årskurs fattats är att eleven är nyanländ eller har förlorat undervisningstid på grund av allvarlig sjukdom, utlandsvistelse eller hemmasittarproblematik. Andra skäl är att elever med omfattande behov av särskilt stöd behöver längre tid på sig. Det kan exempelvis handla om språkliga svårigheter eller nedsatt kognitiv förmåga.

Rektorena bedömer i nästan samtliga fall att deras resultatuppföljning av elever som gått om ett läsår fungerar ganska eller mycket väl. Det kan exempelvis handla om att inte enbart kunskapsresultaten följs upp utan även hur den sociala delen fungerar för eleven. Ytterligare en rektor betonar att beslut att gå om är väl underbyggda och följs upp noggrant. Oftast framkommer dock inte i resultatdialogerna att elever som går om en årskurs följs upp på andra sätt än som sker för andra elever.

Rektorernas bedömningar av huruvida elevernas kunskapsresultat förbättrats av ett extra läsår är blandade. I några fall beskriver skolledningarna att eleverna gynnats av detta och att önskat resultat uppnåtts. Exempel på skäl som rektor uppger gör att insatsen fungerat väl är att skolan är liten och kan organisera individanpassningar på ett bra sätt. En del i detta beskrivs vara att skolledningen är involverad med tät dialog och avstämningar med lärarna. I ett fall där det extra skolåret bedöms ha lett till förväntade effekter på kunskapsresultaten lyfter rektor fram att eleven inte haft behov av särskilt stöd utan har behövt den extra tiden på grund av tidigare utlandsvistelse.

Svårigheter i elevens hemsituation, med språket eller kognitiva utmaningar kan bidra till att elever inte uppnår ökade kunskapsresultat trots den extra undervisningstiden. Några rektorer bedömer också att eleverna har haft en positiv kunskapsutveckling genom insatsen, men att det inte har räckt för att uppnå kraven för godtagbara kunskaper, det vill säga den lägsta betygsnivån E. Insatsen bedöms ibland ha lett till positiva effekter i form av ökad närvaro i skolan och att eleven på ett bättre sätt klarar av undervisningen, snarare än att det ännu lett till förbättrade kunskapsresultat. Effekter av ett extra läsår på kunskapsresultaten kan vara svårt att utvärdera på ett tidigt stadium. Även om en elev gått om en årskurs behövs ofta också särskilda stödinsatser efter det extra läsåret. Eleverna beskrivs då ha mer omfattande behov av stöd och anpassningar.

Flera rektorer är generellt kritiska till att ytterligare ett läsår är en effektiv insats. Flera understryker också att ett sådant beslut föregås av en noggrann utredning och att denna typ av beslut är ovanliga.

II. Uppföljning av låg måluppfyllelse i lågstadiet läsåret 2020/21

Med ”låg måluppfyllelse i lågstadiet” avses i detta ärende elever som vid slutet av läsåret 2020/21

- i årskurs 1 inte hade uppnått det nationella kunskapskravet i läsförståelse
- i årskurs 3 inte hade uppnått de nationella kunskapskraven för godtagbara kunskaper i ämnet svenska/svenska som andraspråk eller
- i årskurs 3 inte hade uppnått de nationella kunskapskraven för godtagbara kunskaper i ämnet matematik.

Förekomst av låg måluppfyllelse i årskurs 1 och 3

I Nackas skolor var andelen elever i årskurs 1 som i slutet av läsåret 2020/21 inte hade uppnått kunskapskravet i läsförståelse 6,7 procent (101 elever).⁴ I årskurs 3 var det 6,2 procent (93 elever) respektive 7,1 procent (107 elever) som inte hade uppnått kunskapskraven för godtagbara kunskaper i ämnet svenska/svenska som andraspråk (hädanefter refererat till som ”svenska”) respektive matematik. Måluppfyllelsen för såväl årskurserna 1 och 3 har redovisats på skol- och huvudmannanivå i Kvalitetsanalys 2021 (UBN 2021/167).

Även om många skolor har hög genomsnittlig måluppfyllelse var det vid de flesta av skolorna åtminstone någon elev som inte uppnått kunskapskraven vid läsårets slut. Vid

⁴ Uppgifter saknas för en skola, Nacka International School (tid. Akademiska skolan).

fyra skolor i årskurs 1 och sju skolor i årskurs 3 (svenska såväl som matematik) hade alla elever klarat kunskapskraven, av totalt 31 skolor i Nacka.

Vad hade krävts för att alla elever skulle ha uppnått kunskapskraven?

En frågeställning för resultatdialogerna var vad som hade krävts för att alla elever på skolan skulle ha klarat de ovan nämnda nationella kunskapskraven i årskurs 1 och 3.

Den vanligast förekommande analysen som lågstadieskolornas ledningar angav med anledning av ovanstående fråga handlade om mer undervisningstid. Elevernas kognitiva svårigheter eller långsam inläring av andra skäl låg ofta bakom denna slutsats. I vissa av dessa fall bedömdes det samtidigt handla om att kraven i grundskolan kan vara för höga och att elever gränsar till målgruppen för grundsärskolan. I ett fall tog skolledningen upp vikten av att elever får med sig verktygen för vuxenlivet. Ett par skolledningar gjorde bedömningen att eleverna när de väl kommit till årskurs 6 skulle klara kunskapskraven.

Flera skolledningar tog upp elevers språkliga svårigheter eller kort tid i landet som orsaker till att kunskapskraven inte klarats under läsåret. Ytterligare lästräning för elever med svenska som andraspråk och mer undervisningstid är exempel på vad som då framhålls behövas för ökad måluppfyllelse.

Enstaka exempel som också lyftes var behov av att utvärdera undervisningen på skolan, bland annat avseende läromedel och lärmiljö. I ett fall framhöll ledningen att det som behövs handlar om fortbildning av lärare i att följa upp elever och sätta in rätt insatser och att skolan därför startat ett sådant arbete för att stärka lärarna med att möta elevers olika utmaningar. I ett annat fall lyfte skolledningen fram att de socioekonomiska utmaningarna på skolan var resurskrävande.

Utbildningsenhetens fortsatta uppföljningar

Detta ärende bygger på underlag från utbildningsenhetens resultatdialoger med rektorer vid grundskolor i Nacka. Uppföljningen går utöver den reguljära uppföljning av elever med stora behov av särskilt stöd eller med låg måluppfyllelse som rektor och skolornas huvudmän ansvarar för. Dialogerna är på det sättet också begränsade genom att utbildningsenheten inte har rollen som skolhuvudman och genom att de inte ska innebära dubbelarbete eller ökad administrativ börda för skolledningarna.

Utbildningsenheten utformar resultatdialogerna utifrån att underlag och frågeställningar som diskuteras ska vara relevanta och bidra till nytta för skolledningarna i deras ständigt pågående utvecklingsarbete i verksamheterna. Därtill ska dialogerna också kunna bidra med bilder av kvaliteten i verksamheterna för eleverna och till ökad förståelse vad som ligger bakom kunskapsresultaten.

Fokus i ärendet har varit på elever som har behov av särskilt stöd i form av särskild undervisningsgrupp eller av extra undervisningstid genom ett extra läsår samt av elever som i de första årskurserna i grundskolan ännu inte uppnått de nationella kunskapskraven. Överlag handlar det om mycket få elever, men som ofta har omfattande behov av särskilt stöd och ibland bedöms ha svårigheter att uppnå kravnivån för grundskolan trots omfattande insatser.

Rektorernas beskrivning visar sammantaget att särskild undervisningsgrupp som insats inte utformas på ett och samma sätt för alla elever utan att det krävs hög grad av anpassningar utifrån elevernas behov. I skolor där det inte finns elever med beslut om särskild undervisningsgrupp beskrivs också hög grad av individanpassningar, bland annat i form av extra undervisningstid och tillgång till speciallärare i undervisningen. Att utöka undervisningstiden genom att låta elever gå om ett läsår är mycket ovanligt. Elever med låg måluppfyllelse bedöms av några skolledningarna hinna ikapp till senare årskurser.

Utbildningsenheten avser att framöver följa upp hur det har gått för elever som inte uppnått kunskapskraven i lågstadiet, genom att undersöka deras måluppfyllelse i senare årskurser och jämföra med resultatutvecklingen för elever som tidigt når högre måluppfyllelse. Att ta fram mått som visualiserar elevernas resultatutveckling mellan olika årskurser är något som många rektorer i återkoppling till utbildningsenheten bedömt är av nytta i deras arbete med att utveckla kvaliteten i verksamheterna. De mått på resultatutveckling som utbildningsenheten har möjlighet att ta fram är också i vissa avseenden mer omfattande än det huvudmännen själva har möjlighet att göra och kompletterar därför det huvudmännen gör. Den administrativa bördan för verksamheterna att tillhandahålla informationen om resultaten bedöms heller inte öka, eftersom det handlar om exakt samma information som skolorna redan är ålagda att tillhandahålla till Statistiska centralbyrån (SCB). Utbildningsenhetens ambition är att elevernas resultatutveckling ska kunna redovisas årligen.

Däremot finns inte möjlighet för utbildningsenheten att följa resultatutveckling eller måluppfyllelse specifikt för de elever som haft särskild undervisningsgrupp eller annat särskilt stöd. Det beror på att det inte går att identifiera stödinsatser i skolornas betygs- och nationella provdata som de tillhandahåller till SCB. Genom att det inte heller är sådan information som samlas in på nationell nivå i samband med att kunskapsresultaten rapporteras så har skolorna inte systemstöd för att införa en sådan rapportering.

Därutöver är det i sammanhanget relevant att konstatera att elever med extraordinära behov av särskilt stöd följs upp inom ramen för utbildningsenhetens reguljära uppföljning av tilläggsbeloppen. En annan typ av reguljär uppföljning som utbildningsenheten ansvarar för görs i form av observationer av skolor inom ramen för utbildningsnämndens utvärderingssamarbete Våga visa. En del av det observatörerna

bedömer är skolans arbete med särskilt stöd till eleverna. Planering finns för att observationerna ska starta igen senare under våren, efter uppehåll under pandemin.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet har inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Detta ärende bygger på underlag från utbildningsenhetens resultatdialoger med rektorer vid grundskolor i Nacka. Dialogerna utgår från elevperspektivet, med fokus på elevernas kunskapsresultat. Syftet med att följa upp elever med stora stödbehov och fall då kunskapskraven inte uppnåtts är att det långsiktigt ska bidra till ökad måluppfyllelse.

Bilaga

Bilaga - Frågor inför och under utbildningsenhetens resultatdialoger med rektorer för grundskolor hösten 2021

Carina Legerius
Enhetschef
Utbildningsenheten

Åsa Arnell
Utbildningsexpert
Utbildningsenheten

BILAGA Frågor inför och under utbildningsenhetens resultatdialoger med rektorer för grundskolor hösten 2021

Frågor om läsåret 2020/21 som rektorer ombads besvara för sin skola innan resultatdialogen, och som är relevanta för uppföljningen som redovisas i detta ärende:

- Totala antalet elever i årskurs 1 samt antalet elever som uppnått det nationella kunskapskravet i läsförståelse vid läsårets slut
- Totala antalet elever i årskurs 3 samt antalet elever som uppnått de nationella kunskapskraven i ämnena svenska respektive matematik vid läsårets slut
- Antalet elever på skolan med beslut om särskilt stöd i form av särskild undervisningsgrupp
- Antalet elever på skolan med beslut om att gå om en årskurs
- Bedömning av hur väl rektors resultatuppföljning fungerar för elever i särskild undervisningsgrupp respektive för elever som går om en årskurs

Resultatdialogen utgick från bland annat följande frågeställningar:

- Vad hade krävts för att alla elever skulle ha uppnått kunskapskraven i årskurs 1 respektive årskurs 3?
- Har placeringarna i särskild undervisningsgrupp lett till avsedd effekt för elevernas kunskapsresultat?
- Vad är det i upplägg och kompetens-hänseende som gör att eleverna ges rätt förutsättningar i den särskilda undervisningsgruppen?
- Har eleverna som gått om en årskurs uppnått förbättrade kunskapsresultat?
- Vad grundar sig dina bedömningar på när det gäller rektors resultatuppföljning?

Huvudmännens synpunkter på
hur det är att bedriva
verksamhet i Nacka

7

UBN 2022/24

2022-02-02

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN 2022/24

Huvudmännens synpunkter på hur det är att bedriva verksamhet i Nacka

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar att notera informationen till protokollet.

Sammanfattning

Utbildningsenheten har för femte året i rad genomfört en enkätundersökning där huvudmän som bedriver förskola eller skola i Nacka lämnar synpunkter på hur det är att verka i Nacka kommun. Enkätresultatet visar att huvudmännen liksom tidigare år är nöjda eller mycket nöjda med att bedriva verksamhet i Nacka. Det område som huvudmännen är minst nöjda med är nivån på den ekonomiska ersättningen. Det finns ett tydligt missnöje som dock minskat något jämfört med 2020.

Av de svarande var 98 procent nöjda eller mycket nöjda med att bedriva verksamhet i Nacka. Det innebär att utbildningsnämndens målnivå om minst 95 procents nöjdhet är uppnådd. Andelen huvudmän som anser att Nacka är en mer attraktiv kommun att bedriva verksamhet i jämfört med andra kommuner är 91 procent. Det är en ökning med sex procentenheter jämfört med år 2020. Det innebär att även detta mål är uppfyllt då milnivån är 70 procent.

Ärendet

Två av utbildningsnämndens resultatindikatorer handlar om huvudmännens synpunkter på hur det är att bedriva verksamhet i Nacka. De två indikatorerna är

- Andelen huvudmän som är nöjda med att verka i Nacka ska vara minst 95 procent. (Huvudmännens svar vägs efter antal enheter.)
- Andelen huvudmän som anser att Nacka är en mer attraktiv kommun att bedriva verksamhet i jämfört med andra kommuner ska vara minst 70 procent.

Utbildningsenheten följer upp indikatorerna genom en enkät till huvudmännen. I november 2021 skickades enkäten till huvudmän som bedriver förskola och skola i Nacka. Det är femte året som denna undersökning genomförs. Det var 25 huvudmän av 58 som svarade vilket ger en svarsfrekvens på 43 procent.

Av de som svarade bedriver 52 procent enbart förskola, 32 procent bedriver både förskola och skola och 16 procent enbart grundskola eller gymnasieskola. Det innebär att 84 procent av de svarande har erfarenhet av att bedriva förskola i Nacka.

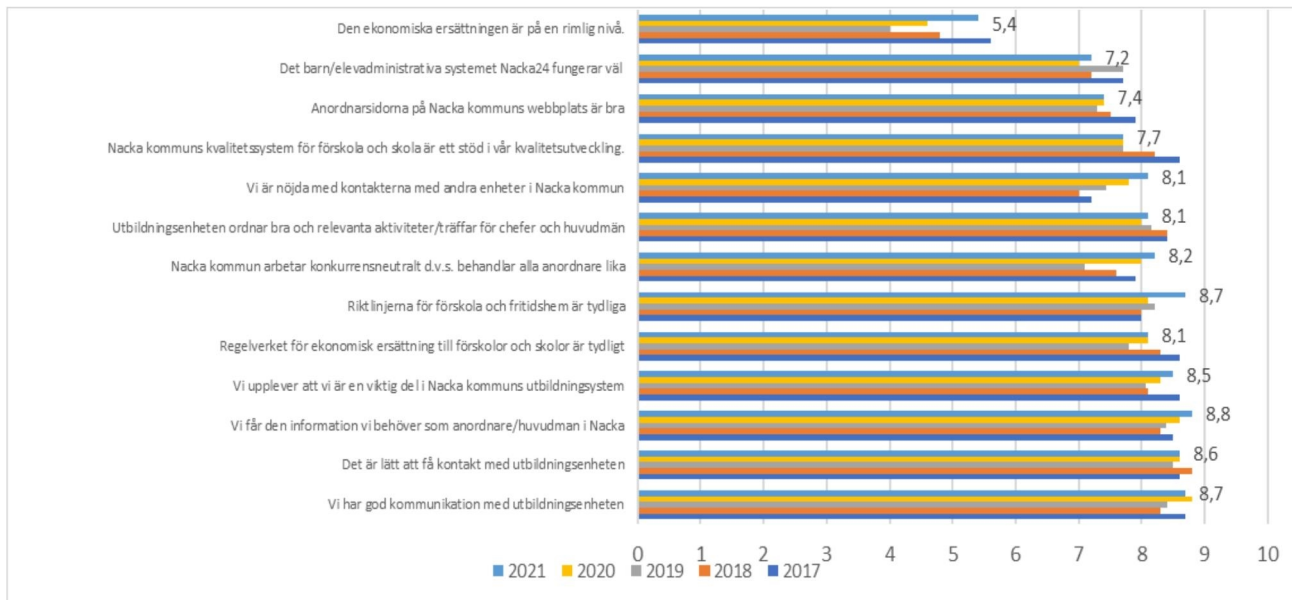
Enkätresultatet

Det är nu femte året i rad som utbildningsenheten genomför denna enkätundersökning vilket innebär att det finns jämförelsematerial över tid. Huvudmännen har bedömt 13 olika påståenden om hur det är att bedriva verksamhet i Nacka kommun på en skala mellan 1–10 där 10 står för mycket bra och 1 för inte bra alls.

Huvudmännen anser i hög grad att det är lätt att få kontakt med utbildningsenheten och att de har en god kommunikation med utbildningsenheten, liksom att de får den information som de behöver som anordnare/huvudman i Nacka. De anser också i hög grad att regelverket för förskola och fritidshem tydligt. Här har medelvärdet ökat med 0,6 sedan föregående år. Det är även en förbättring jämfört med tidigare år. En förklaring kan vara att utbildningsenheten de senaste åren arbetat aktivt med anordnarna för att öka kunskapen om regelverket. Vidare har nöjdheten med övriga enheter i Nacka kommun ökat de senaste tre åren.

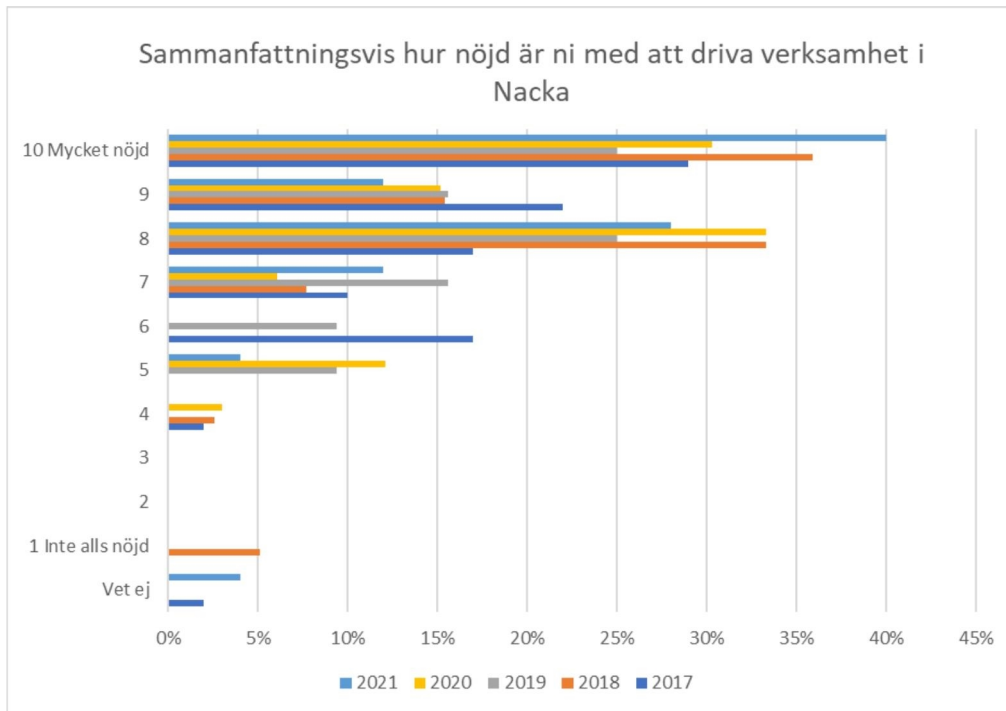
Frågan om den ekonomiska ersättningen är på en rimlig nivå har ett medelvärde på 5,4 vilket är en ökning med 0,8 jämfört med 2020. Det innebär att det var 36 procent som ansåg att den ekonomiska ersättningen är på en rimlig nivå. Det är en ökning med sex procentenheter jämfört med 2020. År 2017 var första året då enkäten genomfördes och då ansåg 41 procent att ersättningen var på en rimlig nivå.

Hur väl stämmer dessa påståenden? (genomsnittlig bedömning på den tio-gradiga skalan, den utskrivna siffran avser 2021)

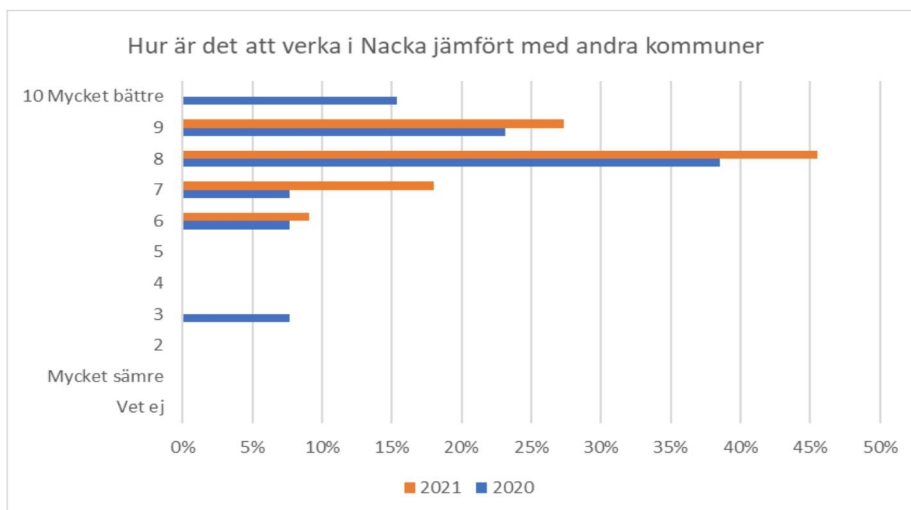

Huvudmännen har även svarat på frågan om de önskar utöka sin verksamhet i Nacka. Här svarar 64 procent att de önskar utöka verksamhet eller har planer på en utökning. Skälet till att huvudmannen vill utöka verksamheten är främst att man har bra erfarenhet av att bedriva verksamhet i Nacka. På frågan om vad som försvårar en expansion svarar några enstaka att det är lokalfrågan och den ekonomiska ersättningen.

Hur nöjda huvudmännen är att bedriva verksamhet i Nacka är en av utbildningsnämndens resultatindikatorer. Målet är att minst 95 procent av huvudmännen ska vara nöjda eller mycket nöjda med att verka i Nacka. Andelen som svarat sju till tio på den tiogradiga skalan anses vara nöjda eller mycket nöjda. Utbildningsenheten har bedömt att det är rimligt att ta hänsyn till hur många enheter en huvudman har, eftersom antalet enheter per huvudman varierar från en till 66 stycken. När svaren vägts med hänsyn till antalet blir andelen som svarat att de är nöjda eller mycket nöjda 98 procent. Det är en ökning med fyra procentenheter jämfört med 2020. Det innebär att målnivån är nådd. Det är i år ingen huvudman som är klart missnöjd.

Andelen huvudmän som anser att Nacka är en mer attraktiv kommun att bedriva verksamhet i jämfört med andra kommuner är 91 procent. Det är en ökning med sex procentenheter jämfört med 2020. Denna resultatindikator var ny 2020 och målnivån är 70 procent. Det var 11 huvudmän som hade verksamhet i andra kommuner.

Utbildningsenhetens kommentarer

Enkätresultatet visar att huvudmännen är nöjda med att bedriva verksamhet i Nacka. Det gäller även vid jämförelser över tid. En hög nöjdhetsgrad ger förutsättningar för barn i Nacka erbjuds en utbildning med hög kvalitet. Dessutom behöver Nacka kommun

huvudmän som vill expandera eller nyetablera sig i kommunen behövs fler skolor och skolor i takt med att Nacka växer.

Det är 36 procent av huvudmännen som anser att den ekonomiska ersättningen är på en rimlig nivå. Jämfört med 2020 är det en ökning med sex procentenheter. Missnöje med den ekonomiska ersättningen framgår även av kommentarerna i enkäten.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet har inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Det är viktigt att huvudmän för förskola och skola är nöjda med att bedriva verksamhet i Nacka eftersom det säkrar ett stort utbud av utbildningsmöjligheter för barn och unga. Därför följer utbildningsnämnden kontinuerligt upp huvudmännens synpunkter på hur det är att bedriva verksamhet i Nacka kommun.

Bilagor

Bilaga, Sammanställning av fritextkommentarer från enkäten om huvudmäns synpunkter på hur det är att bedriva verksamhet i Nacka kommun.

Carina Legerius
Enhetschef
Utbildningsenheten

Kristina Heuman
Utbildningsexpert
Utbildningsenheten

Skapad av: Kristina Heuman	Modifierad av: Carina Legerius	Dokumentnummer: 367331	Modifierad datum: 2022-03-12	Revision: 0
-------------------------------	-----------------------------------	---------------------------	---------------------------------	----------------

Fritextkommentarer från enkäten Huvudmännens synpunkter på hur det är att bedriva verksamhet i Nacka kommun

Berätta gärna mer, speciellt kring frågor som ni är mindre nöjda med

- Haft en mycket god kommunikation genom åren med kommunen. Kommunikationen kan fungera väldigt olika mellan olika tjänstemän. Är alla positivt inställda till fristående aktörer?
- Nacka24 har brister men fungerar tillräckligt väl för ändamålet. Vi skulle vilja att det var lättare att ta ut listor på elever med adresser samt vilken skola de går på. Nu måste vi lägga in denna information manuellt för alla elever i våra system
- Den ekonomiska ersättningens höjningar speglar inte de allt högre lönerna/löneanspråken som både förskollärare och barnskötare har idag. Vi har svårt att konkurrera med närliggande kommun Stockholm stad.
- Med den ekonomiska ersättningen som är idag är det svårt att gå runt med den kvalitet som vi vill ha och som vi upplever att Utbildningsenheten kräver/efterfrågar. Utan föräldrars insats skulle det inte vara möjligt att bedriva den verksamhet som vi gör. Kostnader för inspektioner blir oproportionerligt stora för små enheter, till exempel livsmedelshantering, miljö och hälsa osv.
- Vi anser att dessa små enheter fyller en viktig funktion i kommunen och skapar stor trygghet för barn.
- Vi upplever Nacka24 inte är helt användarvänligt, upplevs tekniskt svårnavigerat, svårt att hantera från till exempel mobil.
- Svårt att bedöma konkurrensneutraliteten då kommunala verksamheter kontrolleras via Skolverket och övriga anordnare via kommunen.
- Vi tycker att kommunen är en konstruktiv motpart som med tydliga krav på vår verksamhet hjälper oss att utveckla förskolan.
- Barnpengen utvecklas inte i samma takt som löneutvecklingen och höjda hyror.
- Vi kämpar med att hålla en budget med nollresultat och det handlar om att personalkostnaderna har ökat i otakt med kommunens barnpeng. Det senaste årets höjningar har gjort skillnad men det blir svårt att hålla verksamhetens kvalitét i framtiden om inte barnpengen ökar i samma takt som kostnaderna.
- Under pandemin var det svårt att få kontakt med ansvariga på utbildningsenheten. Man bollades mellan olika handläggare.
- Den ekonomiska ersättningen är inte rimlig när kraven är så höga på utbildade pedagoger och små barngrupper. Dessutom är ersättningen för barn med behov alldeles för låg vilket gör att man som liten förskola blir väldigt drabbad ekonomiskt."
- Jag brukar alltid säga till vårdandshavre och andra att nacka är en bra kommun att driva förskola i!

**Bilaga: Fritextkommentarer från enkäten
Huvudmännens synpunkter på hur det är
att bedriva verksamhet i Nacka kommun**

Skapad av: Kristina Heuman	Modifierad av: Carina Legerius	Dokumentnummer: 367331	Modifierad datum: 2022-03-12	Revision: 0
-------------------------------	-----------------------------------	---------------------------	---------------------------------	----------------

Är det något som hindrar/försvårar expansion av verksamheten

- Lokaltillgång
- Vet ej, vi har inga expansionsplaner.
- Den ekonomiska ersättningen
- Nej
- Lokaler & personalkostnader.
- Ej relevant.

Hur är det att verka i Nacka jämfört med andra kommuner

- En kommun som jag upplever som välvilligt inställd till fristående verksamheter.
- Nacka kommun och dess tjänstemän är kunniga och hjälpsamma. De liksom vi är måna om att bedriva god verksamhet med hög kvalitet och ge vårdnadshavare valmöjligheter. Det enda negativa med Nacka är den lägre barnpengen i jämförelse med Stockholm. Deltidsersättning ställer till det.
- Vi ser att Nacka kommun behandlar alla aktörer likvärdigt, delger information så man är inkluderad och att man alltid har ett gott samarbete.
- De andra kommuner vi bedriver verksamhet i trivs vi också, men Nacka sticker definitivt ut i dessa områden vilket vi uppskattar väldigt mycket
- Vi har goda erfarenheter från flera kommuner. Ni utmärker er i att ni inte lika tydligt delar upp fristående och kommunala i olika fack utan ser oss alla som parter som vill kommunens barn och invånare väl.

Vad uppskattar du särskilt i utbildningsenhetens arbete

- Professionalism och lyhördhet hos tjänstemän på utbildningsenheten.
- Upplever ett intresse för skolans verksamhet.
- Utbildningsenheten är professionell, har en tydlig ryggrad att luta sig mot där man som anordnare får relevant information och stöd.
- Stödet från medarbetarna på kommunen har varit ovärderlig för oss
- Vi är väldigt nöjda och tacksamma och hoppas denna information når dem
- Att de är konkurrensneutrala!
- Att de även fungerar som ett bollplank.
- Tillgänglighet, tydlighet och kontinuiteten i kontakten med kommunen.
- Att det finns en bra dialog mellan samtliga huvudmän oavsett vilken som står bakom verksamheten.

Politikerinitiativ Trygg skolmiljö

8

UBN 2022/29

Utbildningsnämnden

2022-03-11

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN 2022/29

Politikerinitiativ Trygg skolmiljö

den 2 december 2021 av Lena Gatenborg och Andreas Brännström, (M)

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar ge utbildningsenheten i uppdrag att återkomma till nämnden med en sammanställning gällande skolors trygghetsarbete utifrån de frågor som tas upp om en trygg skolmiljö i politikerinitiativet. Politikerinitiativet är därmed färdigbehandlat.

Sammanfattning av ärendet

I politikerinitiativet föreslås att utbildningsnämnden ger utbildningsenheten i uppdrag att undersöka frågor kring hur skolor arbetar med att säkerställa en trygg skolmiljö och att återkomma med en redogörelse.

Utbildningsenheten följer årligen upp hur elever uppfattar tryggheten i skolan. Flera andra undersökningar som avser skolans arbete med en trygg skolmiljö har också genomförts av utbildningsenheten de senaste åren. Beslutet i ärendet innebär att utbildningsenheten ges i uppdrag att återkomma till nämnden med en sammanställning av dessa undersökningar, utifrån de frågor som tas upp i politikerinitiativet.

Förslagen i politikerinitiativet

I politikerinitiativet föreslås att utbildningsnämnden ger tjänstemännen på utbildningsenheten i uppdrag att

- Undersöka hur skolornas rutiner ser ut kring det främjande, förebyggande och åtgärdande arbetet. Hur agerar man vid mobbning? Finns det åtgärdsprogram baserat på forskning och beprövad erfarenhet? Droger är ett tilltagande problem bland äldre elever, hur bidrar skolorna för att stävja detta? Fungerar kontakterna med socialtjänsten och polisen? Finns ex miljöer i skolan som känns obehagliga att vara på?
- Återkomma med en redogörelse

Enhetens utredning och bedömning

Politikerinitiativet avser tryggheten i grundskolan och motiveras med att nämnden dels behöver få kunskap om hur skolorna faktiskt arbetar, dels att politiker behöver hjälp för att fatta rätt beslut om nya insatser.

Skolans uppdrag om en trygg miljö för alla elever

Skolan har ett grundläggande uppdrag vad gäller trygghet i skolmiljön.

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Kränkande behandling av elever ska motverkas och förbud mot diskriminering gäller. Rektor ansvarar för skolans inre organisation, för att säkerställa att eleverna har en trygg skolmiljö och för att anmäla till huvudmannen om en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i verksamheten. Detta anges i skollagen.

Varje skolas huvudman ska, enligt skollagen, se till att det bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever samt att åtgärder genomförs för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling. Skolhuvudmannen ansvarar också för att det finns en plan mot kränkande behandling på skolan och för att personalen fullgör sina skyldigheter. Varje huvudman är också skyldig att skyndsamt utreda omständigheter kring anmälda kränkningar. Statens skolinspektion ansvarar för tillsynen över att skolorna och dess huvudmän följer lagar och regler.

I Nacka är kommunstyrelsens verksamhetsutskott de kommunala skolornas huvudman. Här tas exempelvis ärenden upp som avser anmälningar om kränkande behandling vid en kommunal skola. De fristående skolorna har var och en sin fristående huvudman.

Utbildningsnämnden har enligt Nackas reglemente ett ansvar för övergripande uppföljning och utvärdering, som går utöver vad skollagen kräver. Genom att det är ett lokalt formulerat ansvarsområde bygger det på frivilligt deltagande från de fristående skolornas sida. Utöver detta utgörs utbildningsnämndens ansvarsområden huvudsakligen av de områden som i skollagen anges som hemkommunens roll, såsom finansiering och skolpliktsbevakning inom skolans område. Utbildningsnämndens tillsynsansvar gäller enbart fristående förskolor.

Att undersöka frågor om elevers trygghet i skolmiljön

Utbildningsenhetens bedömning är att politikerinitiativets frågor kan besvaras senast till nämndens möte i juni 2022 genom att enheten sammanställer vad som framkommit i särskilda studier, kvalitetsdialoger med rektorer och skolhuvudmän, uppföljningar av strategin ”Ett drogfritt Nacka” och enkätundersökningar som utbildningsenheten genomfört de senaste åren. Genom

att ta vara på det underlag som relativt nyligen insamlats och som är av relevans för att besvara initiativets frågor har det föreslagna upplägget också fördelarna av att vara kostnadseffektivt och att det inte ökar den administrativa bördan vid skolor genom en ny insamling av information.

Ekonomiska konsekvenser

I tjänsteskrivelsen föreslås att utbildningsenheten återrapporerar det som önskas i politikerinitiativet genom att sammanställa det befintliga underlag som rektorer och skolhuvudmän i Nacka har bidragit med de senaste åren. Det är kostnadseffektivt och innebär inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Den sammanställning som föreslås ska återrapporerats till utbildningsnämnden bedöms ytterst kunna bidra till positiva effekter för barn och elever genom att sprida kunskap i frågor som rör ett grundläggande uppdrag för skolan.

Handlingar i ärendet

Bilaga Politikerinitiativet

Carina Legerius
Enhetschef
Utbildningsenheten

Åsa Arnell
Utbildningsexpert
Utbildningsenheten

Trygg skolmiljö- stärk barnens känsla av att vara säker i skolan

Att återse kamrater och lärare efter ett långt sommarlov är för de allra flesta barn förknippat med glädje. Men inte för alla.

Generellt sett är tryggheten i våra skolor stor och blir allt bättre. 85-90 procent av eleverna känner trygga i sin skola (varierar i olika årskurser), men vi är inte nöjda förrän alla elever känner sig trygga. Årets föräldrar och elevenkät från årskurserna 3,6 och 8 i Nacka, visar att mellan två till fyra elever per klass upplever sig otrygga. Konsekvenserna av otrygghet, med exempelvis upprepade kränkningar och diskriminering, påverkar skolresultaten och kan dessutom vid långvarig otrygghet med exempelvis mobbning ge livslånga ärr.

Vi (M) vill att alla barn ska känna sig trygga i sin klass. Frågan är prioriterad för oss. Trygghet är ett mänskligt grundbehov och fullständigt avgörande för inlärning och välmående.

Vi önskar därför förstå och veta mer om hur skolornas lokala arbete ser ut för att skapa trygga elever. Hur ser deras rutiner ut för det främjande, förebyggande och åtgärdande arbetet som behövs för att förhindra trakasserier och kränkande behandling? Hur agerar man vid mobbning? Droger är ett tilltagande problem bland äldre elever, hur bidrar skolorna för att stävja detta? Fungerar kontakterna med socialtjänsten och polisen? Finns miljöer i skolan som känns obehagliga att vara på? Vi behöver dels få kunskap om hur skolorna faktiskt arbetar, dels för att hjälpa oss politiker att fatta rätt beslut om nya insatser.

Med anledning av ovanstående initiativ föreslås Utbildningsnämnden att ge tjänstemännen på utbildningsenheten i uppdrag att

- Undersöka hur skolornas rutiner ser ut kring det främjande, förebyggande och åtgärdande arbetet? Hur agerar man vid mobbning? Finns det åtgärdsprogram baserat på forskning och beprövad erfarenhet? Droger är ett tilltagande problem bland äldre elever, hur bidrar skolorna för att stävja detta? Fungerar kontakterna med socialtjänsten och polisen? Finns ex miljöer i skolan som känns obehagliga att vara på?
- Återkomma med redogörelse.

Lena Gatenborg (M)

Andreas Brännström (M)

Remiss – Detaljplan för
Henriksdalsbacken delar av
fastigheten 37:11, Nacka
kommun

9

UBN 2022/26

2022-03-11

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN 2022/26

Remiss – Detaljplan för Henriksdalsbacken delar av fastigheten 37:11, Nacka kommun

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar att anta yttrandet över detaljplan för Henriksdalsbacken delar av fastigheten 37:11, Nacka kommun.

Utbildningsnämnden förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Utbildningsnämnden har av planenheten inbjudits att lämna remissvar på förslag till detaljplan för Henriksdalsbacken delar av fastigheten 37:11, Nacka kommun.

Detaljplanen möjliggör för en förskola om 80 – 120 platser.

Det är av yttersta vikt att nya förskoleplatser tillskapas i området. Det finns ingen ledig kapacitet i de befintliga förskolorna i Henriksdalsområdet.

Förskolegårdens storlek är betydligt mindre än vad som rekommenderas av Boverket och utifrån den aspekten bör intilliggande grönområde om möjligt anpassas så att det blir en säker miljö för barnen.

Ärendet

Utbildningsnämnden har av planenheten inbjudits att lämna remissvar på förslag till detaljplan för Henriksdalsbacken delar av fastigheten 37:11. Planområdet är beläget på Henriksdalsberget öster om Henriksdalsringens befintliga bebyggelse och innebär att en del av ett obebyggt naturområde tas i anspråk för bebyggelse.

Detaljplanens övergripande syfte är att möjliggöra för i huvudsak den stadsutveckling som föreslogs i det antagna programmet för Henriksdal från 2018. Detaljplanen syftar därmed till att möjliggöra bebyggelse, i form av cirka 450 lägenheter, verksamheter och en förskola med fyra till sex avdelningar, på tidigare obebyggd mark längs med Henriksdalsbacken och kring det befintliga torget. Detaljplanen syftar vidare till att säkerställa att den föreslagna bebyggelsen underordnar sig befintlig bebyggelse på Henriksdalsringen och anpassar sig till naturen och landskapsbilden.

Förskolegårdens storlek begränsas av områdets topografi och naturvärden. Det innebär att den möjliga gårdsytan beräknas till cirka 10 kvadratmeter per barn.

Figur 1: Kartan visar ett flygfoto över planområdet. Röd linje anger planområdets ungefärliga gräns.

Utbildningsenhetens synpunkter

Det är av yttersta vikt att nya förskoleplatser tillskapas i området. Det finns ingen ledig kapacitet i de befintliga förskolorna i Henriksdalsområdet. Det finns skolplatser i området som täcker det ytterligare behov av platser som skapas på grund av de tillkommande bostäderna.

Förskolegårdens storlek är betydligt mindre än vad som rekommenderas av Boverket och utifrån den aspekten bör intilliggande grönområde om möjligt anpassas så att det blir en säker miljö för barnen.

Ekonomiska konsekvenser

Utbildningsenhetens förslag till yttrande medför inga ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser för barn

Enligt skollagen ska förskole- och skolplatser erbjudas i barnets närområde. Förslaget till detaljplan uppfyller skollagens krav på närhet till förskola och skola.

Bilagor

Förslag till yttrande över detaljplan för Henriksdalsbacken, delar av fastighet 37:11,
Nacka kommun.

Carina Legerius
Enhetschef
Utbildningsenheten

Kristina Heuman
Utbildningsexpert
Utbildningsenheten

Förslag till yttrande

Dnr: UBN 2022/26

Dnr: KFKS 2019/416

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden

Förslag till yttrande över detaljplan för Henriksdalsbacken, delar av fastigheten 37:11, Nacka kommun

Yttrande under samråd

Utbildningsnämnden har av planenheten inbjudits att lämna remissvar på förslag till detaljplan för Henriksdalsbacken delar av fastigheten 37:11, Nacka kommun

Utbildningsnämnden lämnar synpunkter på förslaget i de delar som berör nämndens ansvarsområde.

Utbildningsnämndens synpunkter

Det är av yttersta vikt att nya förskoleplatser tillskapas i området. Det finns ingen ledig kapacitet i de befintliga förskolorna i Henriksdalsområdet. Det finns skolplatser i området som täcker det ytterligare behov av platser som skapas på grund av de tillkommande bostäderna.

Förskolegårdens storlek är betydligt mindre än vad som rekommenderas av Boverket och utifrån den aspekten bör intilliggande grönområde om möjligt anpassas så att det blir en säker miljö för barnen.

Monica Brohede Tellström
Ordförande
Utbildningsnämnden

Susanne Nord
Utbildnings- och arbetsmarknadsdirektör
Stadsledningskontoret

Politikerinitiativ
Sommarspråkskola

10

UBN 2022/58

Ordförandeinitiativ Sommarspråkskola

I Nacka kommer vi inom kort att ta emot många nya elever till våra olika skolor, från Ukraina och även från andra delar av världen. Vårterminen är kort och kantad av många storhelger, vilket innebär att det inte återstår så jättemånga skoldagar fram till sommarlovet. För att de elever som kommer hit under våren ska kunna erbjudas en bra start i Nacka och i Sverige kan en sommarspråkskola vara ett bra komplement till ordinarie undervisning i skolan. I Nacka har vi idag en modell för sommarskolor där elever i årskurs 8 och 9 erbjuds extra undervisning under sommarlovet för att komma ikapp och nå läroplanens mål för grundskolan. En sommarspråkskola där kommunala och fristående anordnare i grundskolan erbjuder extra undervisning för nyanlända elever skulle ge ökande möjligheter att få träna sig på det svenska språket så mycket som möjligt inför höstterminens skolstart. Det skulle också kunna vara ett mycket bra tillfälle att komma ikapp lite med andra ämnesområden, och en möjlighet för skolorna att påbörja eller fortsätta kartläggning av elevernas kunskaper inför höstterminen. För att denna insats ska kunna ge goda effekter är det angeläget att målgruppen även består av nyanlända elever i hela grundskolan, inte enbart i årskurs 8 och 9.

Förslag till beslut:

Att ge utbildningsdirektören i uppdrag att se över förutsättningarna för och förbereda möjligheterna till en sommarspråkskola för nyanlända elever i enlighet med Nackamodellen för sommarskolor i Nacka, där målgruppen består av nyanlända elever i hela grundskolan.

Monica Brohede Tellström

Ordförande Utbildningsnämnden

Anmälningar

11

UBN 2022/16

2020-03-23

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN 2022/16

Anmälningar

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden noterar handlingarna till protokollet.

Sammanfattning

- Inbjuda föreläsaren Göran Nygren, forskare i etnologi och kulturanthropologi vid Uppsala universitet till något av utbildningsnämndens möten. Politikerinitiativ av Anne Wetterlind (MP)
- Inbjudan till SKR:s Gymnasiekonferens 2022 den 4 maj.

Inbjuda föreläsaren Göran Nygren, forskare i etnologi och kulturanthropologi vid Uppsala universitet till något av utbildningsnämndens möten.

Politikerinitiativ till utbildningsnämnden
Anne Wetterlind Miljöpartiet de gröna

Göran Nygren har skrivit avhandlingen: "Jag vill ha bra betyg – en etnologisk studie om höga skolresultat och högstadielävers praktiker".

En av skolans mest centrala idéer är att elever ska utvecklas och förändras till en specifik elevposition, nämligen en kunskapsbegärande och demokratisk subjektposition (León Rosales 2012). För flertalet av eleverna handlade deras skolgång under 8:an och 9:an inte så mycket om vare sig kunskap och bildning eller om demokratiska värden. För flera av dem handlade det om att eftersträva och uppnå en förändring, en relokalisering, av sin nuvarande elevposition, från en elev med låga eller medelbetyg till en elev med höga eller mycket höga betyg.

Perspektiven på hemarbete har varierat, från att under 1900-talets första årtionden ses som en effektiv metod för elevens kognitiva och kunskapsmässiga utveckling, till att uppfattas som något ineffektivt och pressande för barnen, för att under 80- och 90-talet komma tillbaka alltmer (Strandberg 2013:329f; Westlund 2004; Österlind 2001:18f).

I takt med att alltmer skolarbete flyttar från lektionerna till hemmet blir föräldrarnas utbildningsbakgrund en avgörande faktor. Elever från resursstarka familjer får ett försteg, menar Göran Nygren och varnar för en utveckling där segregationen i samhället och barns och ungdomars ojämlika livschanser förstärks. De skriftliga uppgifterna finns framför allt i ämnena svenska och SO, men också en hel del i NO. Göran Nygren är bekymrad över det han ser som en akademisering av elevernas självständiga arbeten.

– Vi behöver ha en diskussion om vilken typ av skolarbete som är lämpligt för vilket stadium och vilken årskurs.

Elevernas förhållningssätt till framtiden dominerades och villkorades av de klassrelaterade sammanhang och resurser som de erhöll via familjer, släkter och andra nätverk. Skolan hade ingen större påverkan på deras framtidsorienteringar. För eleverna från resursstarka familjer var framtiden ett förhållandevis välbekant, förutsägbart, tryggt och önskvärt projekt. De elever som inte hade resursstarka släknätverk att tillgå såg inte på framtiden fullt så positivt och hoppigivande.

Göran Nygren vill att politikerna på nationell nivå reflekterar över vårt skolsystem, hur det fungerar och vilka effekter det får för elever och lärare – och för bildningen och lärandet i sig

<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1545142/FULLTEXT01.pdf>

<https://www.lararen.se/grundskollararen/forskning/forskare-skolan-forstarker-elevernas-ojamlika-forutsattningar>

Gymnasiekonferensen 2022

SKR arrangerar en dag om möjligheter, utmaningar och aktuella förändringar inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

- **Datum:** 4 maj 2022
- **Tid:** 9.30 – 16.00
- **Plats:** Online
- **Kostnad:** 2 100 kr, exklusive moms
- **Webbsänds**
- **Sista anmälningdag:** 3 maj 2022

Anmäl dig

Innehåll

På konferensen tar vi upp aktuella frågor om gymnasieskolan och diskuterar bland annat grundläggande högskolebehörighet på yrkesprogram, planering och dimensionering av gymnasial utbildning samt ämnesbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Målgrupp

Tjänstepersoner och förtroendevalda med ansvar för gymnasieskola och gymnasiesärskola.

Program

09.30–09.35 Välkomna!

09.35–09.50 Gymnasieskolans möjligheter och utmaningar med fokus på yrkesprogrammen

Monica Sonde, avdelningsdirektör SKR.

09.50–10.15 Regeringens planer för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Emma Ölmebäck, statssekreterare hos skolminister Lina Axelsson Kihlblom.

10.15–10.30 Paus

10.30–11.00 Digitaliserad undervisning i praktiken – från EU-rekommendation till klassrumsundervisning

Medverkande annonseras inom kort

11.00–11.50 Aktuella förändringar i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan med fokus på juridik

Mikael Hellstadius, skoljuridisk expert.

11.50–12.45 Lunchpaus

12.45–13.45 Parallella seminarier

Planering och dimensionering av gymnasial utbildning
Skolverket, medverkande kommun annonseras inom kort.

Införandet av ämnesbetyg
Skolverket, medverkande kommun annonseras inom kort.

Grundläggande högskolebehörighet på yrkesprogrammen
Medverkande kommuner annonseras inom kort.

13.45–14. 00 Paus

14.00–14.45 Panelsamtal utifrån seminarierna

Monica Sonde avdelningsdirektör SKR, Anna Westerholm avdelningschef Skolverket, Ulla Hamilton VD Friskolornas riksförbund, Josefine Fälth ordförande Sveriges Elevkårer. Samtalet leds av Helena Bjelvenius utredare SKR.

14.45 - 15.15 Paus och yoga för den som vill

15.15 - 16.00 Reflektioner över svensk gymnasieskola och spaning in i framtiden

Erik Nilsson. Han har lång erfarenhet från olika nivåer i skolsystemet, bland annat som skolborgarråd i Stockholm, förvaltningschef i Botkyrka, utvecklingschef på Skolverket och statssekreterare på utbildningsdepartementet.

16.00 Avslutning

Delegationsbeslut

12

UBN 2022/15

2022-03.14

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN 2022/15

Delegationsbeslut

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden noterar att den har tagit del av handlingarna till protokollet.

Sammanfattning

- Omsorg på obekvämtid UBN 2022/1-(9-12), Sara Countakis handläggare, 20220201-20220228.
- Riktad tillsyn förskola, UBN 2022/28-(1-3) Weronica Jahnfors utbildningsexpert 20220201-20220228.
- Beslut om väsentlig förändring att driva förskola i Nacka kommun, UBN 2022/30-1, Anette Kilander utbildningsexpert, 20220225.
- Personuppgiftsincident - anmälan till IMY, UBN 2022/53, Carina Legerius, enhetschef, 20220318.
- Särskilt samverkansavtal NIU med Ängelholms kommun UBN 2022/12, arbetsmarknads- och utbildningsdirektör Susanne Nord
- Överenskommelse om ersättning för introduktionsprogram med fristående huvudmän/skolor (3 st) UBN 2022/35 utbildningsexpert Jill Salander
- Ordförandebeslut avstängning av elev vid Nacka gymnasium den 21/2. UBN 2022/36 ordförande Monica Brohede Tellström
- Särskilt samverkansavtal NIU med Södra Lapplands gymnasieförbund UBN 2022/38, arbetsmarknads- och utbildningsdirektör Susanne Nord
- Särskilt samverkansavtal NIU med Linköpings kommun UBN 2022/43, arbetsmarknads- och utbildningsdirektör Susanne Nord
- Ordförandebeslut avstängning av Elev vid Nacka gymnasium UBN 2022/50, ordförande Monica Brohede Tellström
- Ordförandebeslut avstängning av Elev vid Nacka gymnasium UBN 2022/51, ordförande Monica Brohede Tellström
- Särskilt samverkansavtal NIU med Vännäs kommun, UBN 2022/54, arbetsmarknads- och utbildningsdirektör Susanne Nord